

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

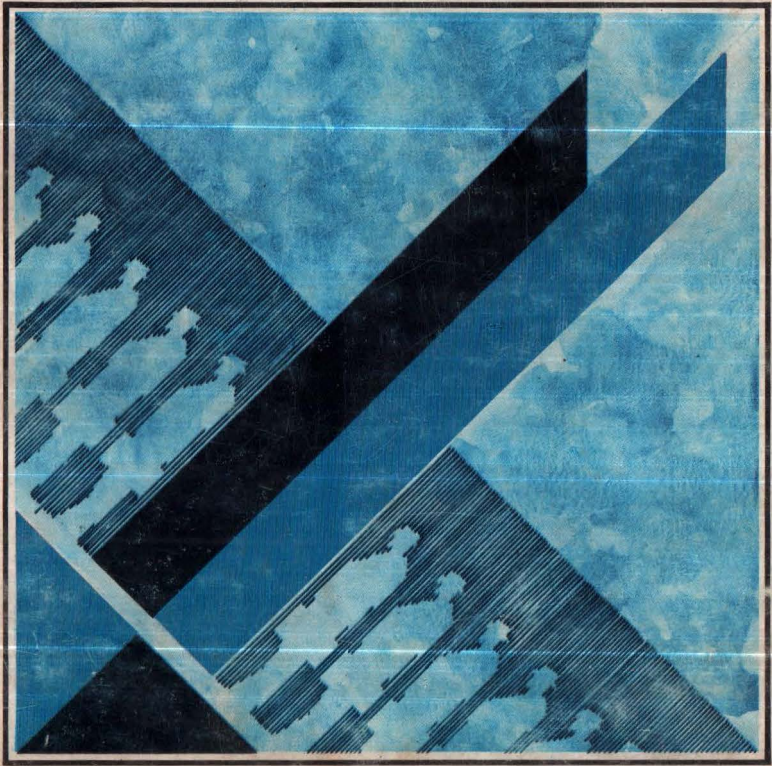
Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

MEHMET ALİ YALÇIN
ROMAN ÖDÜLÜ 1981

TURGUT ERİM

GİRİŞİM

Turgut Erim / GİRİŞİM

MAY YAYINLARI A.Ş.
ROMAN - HİKÂYE DİZİSİ : 77
Babıâli Cad. No : 19
Cağaloğlu — İSTANBUL
Tel. : 27 71 61

Kapak : Şevket CAN
Dizgi : ERENLER MATBAASI
Baskı : EREN BASİMEVİ
İstanbul — Kasım 1981

TURGUT ERİM

GİRİŞİM

MEHMET ALİ YALÇIN

ROMAN ÖDÜLÜ 1981

ÖZENDİRME ÖDÜLÜ

MAY YAYINLARI A.Ş.

Turgut Erim 1931 yılında Ankara'da dünyaya geldi. 1950'de Galatasaray Lisesi'ni, 1955'de Siyasal Bilgiler Fakültesi Mali Bölümü'nü bitirdi. 1960'dan beri bir bankada çalışmaktadır. «Girişim» adlı romanı «Mehmet Ali Yalçın Roman Ödülü» seçiciler kurulu tarafından «özendirme ödülü»ne değer bulunan Erim'in roman ve öykü türünde henüz yayımlanmamış başka çalışmaları da vardır.

**Bu romandaki kişilerle olayların, gerçek kişiler
ve olaylarla hiç bir ilgisi yoktur.**

Unutmayalım ki, girişimcinin görevi, sunu ile isteği, hatta sermaye ile emeği karşılaştırmaktır.

-Bir tanımlama-

I.

KİŞİLER GEÇİT TÖRENİNDE

Mustafa : bir girişimci.

Pazartesi günü, kırk dört yaşında emekli olacaktı.

Bilmem hangi tarihte girdiği ilk işinden bu yana tam yirmi beş yıl geçmişti. Mustafa'nın doğum günü ile emekli olduğu günün çatışması bir rastlantı değildi. Hani, o iyice bilemediğimiz, nedenini anlayamadığımız için adına «yazgı» dediğimiz garip çizgi var ya, işte, o çizginin üzerinde iki nokta birleşivermişti : doğum tarihinin kırk dördüncü defa tekrarı ve emekli olacağı gün. Çok zamandır bu kutlamanın hazırlığı içindeydi, Mustafa. Genel müdürlüğünü yaptığı Demir Makine Şirketi'nin yönetim kurulu başkanına : «— Ben artık gidiyorum. Yirmi beşinci yılım, pazartesi günü doluyor. Yerime birini bulmanız kolaydır. Kendi hesabıma, şunca yıl çalıştığım şirkete son bir hizmet olmak üzere, size, Mahmut'u tavsiye etmeği bir borç bilirim.» dediğinde, yönetim kurulu başkanı hop oturup hop kalkmıştı : «— O nasıl söz, Mustafa bey; bu şirket sizin hizmetlerinizden nasıl vaz geçer? Çok rica ederim şirketin başında kalınız. Daha çok

gençsiniz, sizin yerinizi kimseler dolduramaz.» Dinlememişti, Mustafa.

Aslında, emekli olunca eline geçecek para, genel müdürken aldığından daha az olacaktı. Bu açıdan bakınca, genel müdür olarak göreve devam etmesi daha akıllıca bir işti. «Ama, sonu yok ki.» Hani, o ara sıra gidip seyrettiği sıska satranççının sözleri takıldı kafasına : «— Neyin sonu var ki?» Kasedettiği, başka bir son olsa gerekti, ama, sıskanın sözlerini başka türlü yorumlamıştı, Mustafa : «— Oğlum, bittin sen. Şimdiden sonra yeni bir fikir, yeni bir iş sahası bulman, genel müdürüm diye geçinmen, el üstünde tutulman son buldu artık. Bu iş bitince başka şeyler de biter. Bir gün, ummadığın bir anda, bir bakıvermişsin, sokaktasın. İyisi mi, onlar sana git demeden sen palamarları çözmeğe başla. Olur a, bakarsın, edindiğin çevreye, tanıdığın tüccarlara, başka bir yönden, şirket dışında faydan olur. Şöyle, Çin Hindi'ne yaptığın ihracat gibi.» «Ne işti, ama?» Yabancı bir dergide görmüştü ilânı : «Cephane alınacak... Çin Hindi'nde bulunan bir şirket, yurt ihtiyaçları için cephaneye alacaktır... İlgilenen ihracatçıların...»

Doğru, Makine-Kimya'ya gitmişti, Mustafa. Gülmüşlerdi.

— Cephane mi? İsteddiğiniz kadar, kalibre kalibre. Ama, söyler misiniz, bunları Çin Hindi'ne nasıl göndereceksiniz

— Ha?!

Taa içinden kopup gelmiş gibi «Ha?!» demesini pek severdi, Mustafa. Bu alışkanlığı genel müdürken edinmişti. Astlarına karşı kullanmak için nefis bir haykırıştı, doğrusu. Şöyle durup dururken, yüksek sesle «Ha?« demek nasıl da afallatırdı, karşısındaki-

ni. «Acaba bir hata mı yaptım? Yanlış bir şey mi söyledim?» Terbiye sınırlarının içinde, ama, nezaketin çok ötesinde bir sestî, bu. «Anlamadım» anlamına da geldiğinden, karşısındakini, son sözlerinin yinelenmesine bile götürürdü. «Efdim, biraz önce arz ettiğim gibi...» «Ha?!»

Aynı şey olmuştu, Makine-Kimya'da :

— Nasıl göndereceksiniz bu malları, Çin Hindî'ne? Açıklayabilir misiniz, acaba?

— O, benim bileceğim iş. Siz, bana, bir ön-fatura veriniz.

Faturayı dikkatle katlayıp cebine koymuştu; büyük not defterinin yaprakları arasına. Sonra da, makamına gitmiş, koca genel müdür koltuğuna yanlayıp bir kahve ısmarlamıştı.

Kahvesini ağır ağır yudumlarken, tanıdığı ihracatçıların yüzleri, bir bir geçiyordu gözlerinin önünden; binbir girişimle dolu hayatının yarattığı o koca albüm. «Sadece benim için.» Kimse göremezdi bu albümü, karısı bile.

Resimleri tek tek gözden geçirirken, Ali Bıyık üzerinde üç kez durdu. «Onun işi değil bu, yapamaz.» Gelgelelim, albüm bitip de aklında gene Ali Bıyık kalınca, resme gene baktı : tombul, ablak bir yüz, bamtelinin üstünde Hitler'varî bir bıyık. Bıyık bile denemez, bir gölgelik işte.

Kalkıp pardösüsünü giymiş, daktilo-sekreter'e :

— Ben, Ali Bıyık'a gidiyorum. Acele bir iş olursa beni oradan ararsınız, demişti.

— Vay, Mustafa; seni gören ne olsun, yahu? Hacı mı, hoca mı? Hangi rüzgâr attı? Emret.

— Estağfurullah.

Ali Bıyık, telefonu açtı, iki orta kahve söyledi.

Mustafa, bu gibi hallerdeki âdetini yineledi : he-
men konuya girdi.

Sözlerini bitirinceye kadar hiç sesini çıkarmadı, Ali Bıyık. Mustafa'nın sözleri bitti, Ali Bıyık gene sustu. Biraz üzüldü, Mustafa : galiba yanılmıştı. Ama, al-
bümde, bu iş için uygun başka kimseyi bulamamıştı
ki.

— Beş yüz bin bırakır, dedi.

— O kadar değil ama, yüz binden fazla.

— Yapabilir misin bu işi?

Ali Bıyık'ın, on dakikadır kafasını kurcalayan so-
ru buydu. Bir süre daha sustu sonra birdenbire pat-
ladı :

— Ulan, biz esnafız, be! Para yok mu bu işin
ucunda? Öyleyse ne güne duruyoruz, biz?!

Gülümsedi, Mustafa. Yılların deneyi bir kez daha
göstermişti, haklı olduğunu.

Günlerce, Çin Hindi'ne malı göndermek için bir
yol aradılar. (Üç beş sandık cephane için vapur kira-
layamazlardı ya?) Sonunda bir çıkar yol buldular: mal-
lar, Fransa'ya gidecek, oradan vapurla Çin Hindi'ne
yollanacaktı. İş, iki yüz elli bin lira bırakmıştı. İki yüz
bini Ali Bıyık'a, elli bin'i de Mustafa'ya. Bir aylık bir
uğraşı için, eh işte.

Böyle bir adamdı, Mustafa. Durup dururken bir iş
icad eder, hem başkasına kazandırır, hem de kendi ka-
zanırdı.

Bir başka seferinde, bir hastahane için basit bir
alet yapılmasını sağlamıştı. Aleti, birisine yaptırmıştı,
kendi yapacak değil ya. Tanesi, elli liraya mal olan
aletleri, beş yüz liradan satmışlardı : Bir çeşit göster-
gelî saat. Fazla kazanamamıştı o işten ama, olsun;
yaratmıştı ya.

Ne var ki, artık tükendiğini hissediyordu. Genel

müdürlükten ayrılmak istemesinin nedeni, yaratıcı gücünün bitmek üzere olduğunu anlamasıydı.

«Özel girişim, bu; kazandıramadın mı, bittin.»

Duyarlı burunlu, çaresiz bir
başka yaratıcı : Vecdi.

Vecdi Akyüz'ün bütün organları tamamdı. Tamam olmasına tamamdı ya, bu, tüm organlarının kaygısızca çalışmasını sağlayamıyordu. Örneğin, midesi, özel bir alkol türü olan viskiden gastrit olmuştu. Daha doğrusu, karısının düşüncesi buydu. Oysa, Vecdiye göre, gastritinin nedeni 1960 devrimiydi. Ne biçim devrimse? «Öyle ya, efendim, öyle ya. Sen silâhı tut, silâhsız bir adama çevir. Tutukla, hapsed; ondan sonra da devrim yaptık, de. Bu mu devrim? Hani halkın katkısı? Yoo, sorun o değil. İşler çarkı işlemez etmek!». Gerçekten de, işler çark durmuştu. Sen misin onca işe giren? Sen misin kırk tarakta bezi olan? Al sana devrim! Kesivermişti bankalar kredileri. «Aman! Amanı bilir misin, müdür?» Dinlememişti banka müdürlerinin hiç biri. Derken bir de vergi borcu sarıvermişlerdi başına. Tamaaaaam!

Gerçi, gizlideki devlet tahvilleriyle, hisse senetlerinin gelirleri onu rahatça geçindiriyordu ama, iş gitmişti elden, iş

Vecdi Akyüz'ün organlarının içinde en iyi çalışanı burnuydu. O burun, bu güne dek ne kokular almamıştı ki? Türk parasının değeri mi düşecek? Vecdi'nin burnu, hemen yeşil matbaa mürekkebi kokusu alır,

sağdan soldan dolar akmaağ başlardı, kasasına. Burnuna çok dikkatle bakanlar, anlayabilirler. Vecdi'nin burnunun ne denli duyarlı olduğunu. Örneğin : «— Bakanlıklar arası koordinasyon işi nedir?» diye soranlara Vecdi'nin ağzı : «— Efendim, Bütçe Kanununu çıkıyor. Bu kanun gereğince, Tarım Bakanlığı'yla Tekel Bakanlığı'nın beraberce bir iş yapması, örneğin mal ithal etmesi gerek. Şimdi, gidersiniz Tarım Bakanlığı'na : «— Beyefendi, şu malı Tekel Bakanlığı'yla birlikte ithal etmeniz gerekiyor, hatta, bu iş için bütçeye ödenek de konuldu» dersiniz; ilgili, yüzünüze garip garip bakar. Haberi bile yoktur söz konusu ithalâtтан. Hadi bakalım, iş size düşer. Gidersiniz Tekel Bakanlığı'na. «— Beyefendi, dersiniz, durum böyle.» «— Haa, der, biz o işi yapacaktık ama, ödenek yok, ödenek!» «— Aman, efendim, nasıl olur? İşte Bütçe Kanunu. İşte ödenek.» Buy'run, efendim, buy'run. İşte, biz koordinasyonu böyle sağlarız. «Bu iş bizim işimiz» diye yanıt verir de, «— Peki, bu işten sizin kazancınız ne?» diye sorunca, Vecdi'nin burnu, ağzının sağ kenarıyla birlikte şöyle kıvrılır, hafif bir nefes, ancak açık kalan burun deliklerinden içeri dolar, siz de sorunuza yanıt bekler durursunuz.

Gerçekte, Vecdi'nin «Bakanlıklar arası koordinasyon işi»nden kazancı, sanıldığından fazlaydı. Örneğin, ithal edilmesi gereken malın Türkiye'deki baş bayii-dir, ya da bilmem hangi gümrük dairesine gelen malın taşınması için gerekli aracı sağlayan kimsedir. Ne var ki, bu işlerin aslını faslını öğrenmek için Bütçe Kanunu'na bakmazdı bile, Vecdi. Bilmem ne otelinde, bir bakan, ya da bir genel müdürle karşılıklı kadeh tokuştururken, yetkili, kendiliğinden işi anlatıverirdi, ona. Ama, bütün bunlar «devrimden önce»ydi. Gel de kızma.

Vecdi'nin kafasında fikir çoktu, yaratıcılığına da hiç diyecek yoktu ama, eski ilişkileri kesilmiş, taşınmaz malları da ne alınır ne de satılır bir halde sağda solda bekler olmuştı. Hacizler, tedbirler, şunlar, bunlar. Eski bakanlar, genel müdürler, Yassıada'dan kurtulduktan sonra, çeşitli malî ve ekonomik müesseselere yerleşmişler, iyi mevkiele elde etmişlerdi. Bu arada da Vecdi ile ilişkileri iyice gevşemişti. Gerçi, üç beş bin lira gibi ufak kredilerle, bazı önemsiz işlerde yardımları olmaz değildi; ara sıra, Vecdi'yi özel bir kokteyle ya da toplantıya da davet ederlerdi ama, hepsi o kadar işte. Vecdi'nin kendini yeni baştan kabul ettirmesi için şöyle yeni bir iş yapması, bolca para kazanması gerekiyordu. Gelgelelim, Vecdi'nin kafasında kaynaşan bin bir fikir, yüzlerce proje, ilişkilerin kesilmiş olması başlangıç sermayesinin bulunamaması yüzünden bir türlü gerçekleşmiyordu. «Ah, bir fırsat çıksa!»

Başarısız bir öğrenci : Erol.

— Çahtri lillâh, lillâh lâh!

Remzi Aslanyürek, geometri çalışırken, yemek masasının üzerinde birdenbire elleriyle trampet çalmağa, ağzıyla da «dü yek» temposuna fon ritmi tutmağa başlayan oğlu Erol'u kaygıyla süzdü. Erol'un başı, boynundan itibaren öne arkaya sallanıyor, omuzlarıyla gövdesi de harekete katılıyordu.

— Çahtri lillâh, lillâh lâh!

— Oğlum, dersini çalışıyor musun?

Alacağı yanıtı biliyordu, Remzi bey :

— Bomba gibi, baba!

«Allah'ım, sen bilirsin.»

Remzi Aslanyürek, yirmi sekiz yıllık devlet memurluğundan sonra, emekli olmuştu. Ecdattan kalma arsasının üzerine, borç harç iki katlı ahşap bir ev yaptırtabilmişti. Gerçi, kent genişleyeli beri arsa kıymetlenmiş, bir iki müteahhit, arsa üzerine kat karşılığı apartman yamağı teklif etmişlerdi ama, Remzi bey kabul etmemişti. «Ben öleyim de ne yaparlarsa yapsınlar.» Biraz rahat etmek, düz ayak bir evde oturmak için çırpınan karısının dırdırına dayanabilmişti, Remzi Aslanyürek. Gerçi, için için karısına hak vermiyor değildi ama, onu asıl düşündüren Erol'du. «Bu herif, baba fırını has ekmek çıkartırken çalışmıyor. Bir de elimize üç beş kuruş geçerse büsbütün yan gelip yatar.»

«— Oğlum, dersini çalışıyor musun?»

«— Çahtri lillâh lillâh lâh!»

Erol, lise son sınıf bütünlemelerini ancak verebilmişti. Dört yıl kadar, aynı sınıfları yineleye yineleye okumuş, sonunda mezun olabilmişti. Amacı mühendis olmaktı. «Be velet, senin anan ümmîdir. Baban dersin, edebiyattan başka bir şeye ilgi duymadı, bir halтта olmadı. Nene gerek senin telli zurna. Gir bir fakülteye, adam ol. Bu kafayla sen zor mühendis olursun.»

Erol'a göre herhangi bir fakülteye girip mezun olmak işten değildi; ama, o, kafasına mühendisliği takmıştı. Nedeni epey derinlerdeydi, bunun. Mahalle'nin göze çarpan tek dilberi Süheylâ'nın, neden sonra kismetî çıkmıştı : bir mühendis. Herif, semti tanısa, dedikuları duysa, Süheylâ'nın yanına bile sokulmazdı ama, uzak bir yerdendi. Bir gün, Süheylâ'yı izlemiş nerede oturduğunu öğrenmiş, sonunda da söz kesmek üzere ana babasını göndermişti. En sonunda da, gelip da-

yanmıştı kapıya: lüks bir otomobille. Otomobil, Erol'un kafasında öyle yer etmişti ki, iki imge, mühendislik ve otomobil birbirinden ayrılmaz olmuştu. Zamanla, otomobilin rengi atmış, Erol'un bilinçaltının saydamlıkları arasına gömülmüş, geriye mühendislik kalmıştı. İlle de mühendis olacaktı, efendim, zorla değil ya.

İşte, bu nedenle, ders alıyor, geometri, fizik, kimya v.b. ders kitaplarını karıştırıyordu. Ara sıra «Çaht-ri lillâh lillâh lâh»larla kesilse bile.

Dertli bir banka müdürü : Aydın
Aydınoğlu.

Sağlambank Yenişehir Şubesi müdürü Aydın Aydınoğlu, bilinçsiz bir biçimde, sol eliyle, kafasındaki ayva tüylerini sıvazladı. Bir altmış beş boyu, gözleri kadar kara bıyıklarıyla eksiksiz bir karakalem resimden farksızdı. Sıkıntıda olduğu zamanlar yaptığı iki hareket - eliyle başını sıvazlamak ve bıyıklarını kemirmek - artık köklü bir huy halini almıştı. Koltuğuna oturduğu zaman, gövdesinin hemen tamamı, masanın altında kalır, gelen ziyaretçiler, masanın üzerinden arta kalanları görürdü : iki kısa kolla kabak bir kafa.

— Valla!, bu iş olmaz değil ama, dostum (iki öksürük) önce bir mevduat hesabı açalım size.

— Müdür bey, ben para yatıracak durumda olsam, sizden ne diye kredi isteyeyim?

— Haklısın, dostum, ama...

Müşteri gidince kafasındaki ayva tüylerini okşardı, Aydın.

Elindeki yazıyı gene okudu : «Bin dokuz yüz alt-

mış... yılı için ideal mevduat seviyeniz yirmi üç milyon lira olarak tesbit edilmiştir... Söz konusu mevduat mikdarını geçmemizi, en azından bu seviyeyi tutturmanızı özellikle rica ederiz.» «Özellikle» kelimesinin altı çizilmişti. «Özellikle! Herifler, milyonları leblebi sanıyorlar galiba. Öf be!»

İdeal mevduat seviyesini tutturamadığı takdirde ne olacağını çok iyi biliyordu, Aydın Aydınoglu : yıldı bir kere gönderdikleri -bankacıların «jestiyon» dedikleri- ikramiye çeki (bu çek gizlice gelirdi) ya hiç gelmeyecek, ya da önemsiz bir rakkam taşıyacaktı : bin, bin beş yüz lira. De, buyur. Şu mektubu yazanı bir eline geçirse.

«Masanın başında otur, ayaklarını da uzat. Bir ahabab mı geldi, aç telefonu : ‘Aydın’cığım, sana İsmail beyi yolluyorum, işini görüver’ de, ondan sonra al kalemi eline yaz : yirmi üç milyon! Şu Yenişehir’de kaç kişi vardır? Bunlardan kaç Sağlambank’ın adını bilir? Kaçı, gelip hesap açtırır? Vız geliyor sana!»

Yaşlı bir eğitimci : Rıza.

Uzun süre öğretmenlik, daha sonra da ilk öğretim müfettişliği yaptıktan sonra, Rıza bey, Millî Eğitim Bakanlığı Özel Okullar Genel Müdürlüğü’nün... Şubesi müdürlüğüne atanmıştı. Kendi deyimiyle «İyice batağa saplanmadan» yapılan bu atamadan oldukça hoşnut ta kalmıştı. Ne var ki, hükûmet değişikliklerin paralel olarak yapılan «derece ayarlamalarından» meslekdaşlarının çoğu gibi yararlanamamış, birinci derecenin yatay kolonlarına geçememişti.

— Be birader, benimle birlikte memuriyete girenler, benden fazla para alıyor. Ne biçim iş, anlamadık gitti!

Dostlarına dert yandığı zamanlar dilinden düşürmediği tümcelerdi, bunlar. Hele, o, «Ne biçim iş, anlamadık gitti!» tümcesi yok mu, işte onu söylerken, sol kolunu dirseğinden bükerek, sağ eliyle sol eline bir şaplak atmadan duramazdı.

— Olmaz efendim, olmaz!

«Şak!» bir şaplak daha. Artık evrakı izleyenin işi yoksa, o şaplağı geri aldırma için uğraşsın dursun. Nuh der, peygamber demezdi alimallah.

Görünüşte, bu inatçılığını belirtecek fizik bir özelliği de yoktu: topalak, ufak tefek, gözlüklü, güleç yüzlü bir adam. Ensesi ancak iki kattı. İkinci kat, genellikle gözükmeyen, ancak başını geriye attığında farkedilirdi. Bu da, çok ender rastlanan bir durumdu.

Son Eğitim Şûrası tutanaklarını, arkadaşı Kadri bey, masasının üzerine koyduğunda, gülmüştü, Rıza bey. «Adamlara bakarsan her şey yolunda. Şurada, başkentteki liselerin hepsi tıkız tıkız. Bir sınıfta en az elli kişi okuyor. Çankaya Lisesi'nde, jimnastik salonunda ders yapıyorlar. Öğrenciler de, öğretmenler de soğuktan kıkırdıyor. İlkokullar, ikili üçlü öğretimden perişan. Siz tutun, tek dersten borçlu sınıf geçilsin mi, geçilmesin mi, onu tartışın. Gülünç be yahu. Ya üniversiteler?»

Kesti düşüncesini. Kadri'yi kahve içmeğe davet etti.

— Kusura bakma, ağabey, işim başımdan aşkın.

Gerçekten, Kadri'nin işi başından aşkındı: bil mem hangi gecekondu mahallesinden biri gelmiş, boş bir arsa üzerine bir baraka-okul inşası için malzeme

istemmişti. Sanki, Kadri, bu işlere bakıyormuş gibi. «Nasıl da becerirler böyle işleri? Sen tut, muhtarı al gel. Git, Eğitim müdürü ile görüşüp hoca atanması için söz al. Boş bir arsa bul, üzerine baraka-okul inşa etmeğe kalkış. Acaba, arsanın sahibi var mı? Akıl alır iş değil.»

Kadri, odasına yürüdü. Rıza bey de, içinden kahkahalar atarak, Eğitim Şûrası'nın tutanaklarını okumağa başladı.

Gözleri, satırlar arasından görünüp görünüp kaybolan körpecik yüzlere takılıp duruyordu.

Bir gazete : Ertan.

«Savunma Gazetesi»nin idarehanesi olağan günlerinden birini yaşıyordu.

Bir apartman dairesinin, üç oda bir salonuna sıkışmış olan idarehanede, topu topu sekiz masa, on bir koltuk, altı iskemle vardı. İskemlelerden ikisinde, ayak işlerine bakan iki müstahdem otururdu. Diğer iskemleler, genellikle arşiv dolaplarından eski gazete koleksiyonlarını indirmekte ve yazı işleri müdürü olmadığı zaman, sağda solda koşuştuktan ayakları şişmiş muhabirlerin ayaklarını dinlendirmekte kullanılırdı.

Yazı işleri müdürü Ertan, apartman katının en büyük odasına yerleşmişti. Mesleğin çıraklarının göz diktikleri bu makam odasının, pek de öyle ahım şahım bir yönü yoktu, doğrusu: formika kaplı genişçe bir yazı masası, alüminyum ve vinilekten yapılmış dört beş koltuk, üç tane de telefon. Odalardan diğer ikisinde, üç dört masa vardı. Onlar, (yazı işleri müdürünün-

kine göre) biraz daha kötüceydi. Çoğu zaman, bu masalar boş durur, gazeteciler gelir, biraz çalışır, bir iki yazı yazıp bırakır, «piyasaya çıkarlardı.» Bu masaların arasındaki hiyerarşik düzeni anlamak pek kolay değildi ama, gene de bir hiyerarşisi vardı, bu masaların. Örneğin, küçük odadaki masalardan biri «uğursuz» sayılırdı. Gerçekten, o masaya kim geçse, gazeteciliğin büyük suçlarından birini işlerdi. Bir de bakdınız, Ertan'ın notu, masanın üzerinde duruyor : «Başbakanın demecini atlamışsınız. Tebrikler.» Talih-siz gazeteci, bir süre, arkadaşlarının alaylarına hedef olurdu.

Ertan, uzunca boylu, genellikle gülen, ama ciddi-leştirmiydi, emirlerine mutlaka uyulması gereken bir adamdı.

— Mehmet, canım, şu ilân işinin peşini kovalamak gerek.

— Oldu, ağabey.

Hadi bakalım, Mehmet, Basın İlân Kurumu'na koştururdu. Gerçi, bu gibi işlerin halli, önünde sonunda Ertan'ın çabasına bağlıydı ama, o, gene de birini önden koştururdu.

Savunma Gazetesi, bir zamanlar iktidarda bulunmuş bir partinin resmî organı sayılırdı. O günlerde resmî ilân dert olmaktan çok uzaktı : bir çeşit akardı. Ne var ki, parti, iktidardan düşünce, abone sayısı iyice azalmıştı. Buna paralel olarak, resmî ilân da azalmıştı, tabii. Gazete, şimdi gene resmî ilânla yaşıyordu ama, nerede o eski günler? Ertan da olmasa, gazeteye ölmüş gözüyle bakılabiliirdi : her işe yetişen, her derde çare bulan Ertan'dı :

— Alooo, Remzi, burada pek bir şey yok, canım. Albay Selâhattin bir demeç verdi; yangına ait resim-

leri aldık, herhalde siz de almışsınızdır; bir de Eğitim Şûrası'nın kıvır zıvırı var. Başbakanlık'tan ses seda yok. Kıbrıs küllendi. Tamam, canım, hepsi bu kadar.

Bir öğretim görevlisi : Selim.

Bugaristan göçmeni olan Selim, âdet üzere üç ad taşırdı : Selim Alî Hamza. Bunlardan ilki, kendi, ikincisi baba, üçüncüsü de büyük baba adıydı. Selim, bu sonuncusunu soyadı olarak benimsemişti.

... Üniversitesi'nde öğretim görevlisi olarak çalışan Selim Ali Hamza, üstten çerçevesi gözlüklerinin ardından, öğrencileri süzdü. Genç kız fena değildi : bacakları düzgün ve uzunca. «Öğretim görevlisi olmanın iyi yönleri de vardır.»

Ders dışında, üniversitede pek durmazdı, Selim. O gün, her nasılsa, çıkmakta gecikmiş, neden sonra, bir şey unuttuğunu anımsayarak, bir arkadaşıyla ortak kullandığı odasına geri dönmüş ve -dergi çıkardıkları anlaşılan- bu öğrenci grubu da gelivermişti : iki delikanlı, bir de genç kız.

— Sayın hocam, bildiğiniz gibi (Selim'in bildiği filan yoktu) «Düzey» adlı bir dergi çıkarmaktayız. Arkadaşlarımız, sizin gibi, değerli hocalarımızın yazılarının da dergimizde bulunmasını arzu ediyorlar. Acaba...

«Bacakları gerçekten güzel, kızın. Öyle ilk bakışta dikkati çekmiyor ama, şöyle derinden ve yanlamasına bakınca...»

— Ben, yazı konusunda biraz acemi sayılırım, çocuklar.

— Aman, hocam, çok rica ederiz.

Delikanlılardan biri, üzüntülü bir sesle :

— Sayın hocam, biliyorsunuz, dergimizin olanakları çok sınırlı, diye bir şeyler mırıldanınca sağ elini havaya kaldırdı, Selim :

— Önemli değil, bizim de çorbada tuzumuz bulunsun.

Teşekkürler birbirine karıştı. Genç kız gülümse-di. «İnci gibi dişleri.»

— Sadece bir şeyi belirteyim : biliyorsunuz, teknik konular biraz sıkıcı olur; bu nedenle, meslek dışı, ama üniversite ile ilgili bir yazı...

— Tabii, hocam, hiç önemi yok.

İtiş kakış dışarı çıktılar. Selim, arkalarından bir daha baktı. Genç kızın bacakları hakikaten güzeldi.

Dergicilerin arkasından kapanan kapı, Selim'in beyinde başka bir bölüm açtı : «Şu ekders ücretlerini de veremediler gitti. Gene bankadan para çekmem gerekecek. Bankada da para kaldıysa tabii. Bu gidişle bir talisman bulsam iyi olacak.»

«Talisman» sözcüğünü, uğur eşyası anlamında kullanıyordu, Selim Ali Hamza. Bir göçmen olarak.

Para bakımından biraz sıkışıkdaydı, durumu.

II.

OLAYLAR SIKIŞIYOR

Mustafa, belirsiz bir ışık görüyor.

Mustafa'nın uyguladığı başlıca sağlık kuralı, sabahları kuvvetli bir kahvaltı yapmak, öğleleri şöyle böyle geçirmek, akşamları da çilingir sofrasını kurmaktı. Zaten, karısı, doğru dürüst yemek yapamadığından evde yemekten kaçınırdı. Buna karşılık, karısının haftada bir -bazen iki- defa aldığı giyim eşyasına doymuştu.

— Şekerim, yeni blüzumu beğendin mi?

— Güzel.

Ama, sofrada sadece ızgara et varmış, kime ne? Evliliğin, uzun süren bir alım satım işi olduğunu benimsemişti bir kere. «Boş ver.»

Pazartesi sabahı, gene isyerine gitti. Bir rastlantı : aybaşıydı. Odasına girdiğinde, gazeteleri, masasının üzerinde buldu. Her sabah, ilk iş saatinin yarısını, gazeteleri okumağa ayırırdı. En üstte «Savunma» duruyordu. Ne olsa eski partililerdendi. Başlıklara bir göz attıktan sonra, gözü, başyazıya ilişti : «Eğitim Davamız» Savunma imzasıyla Ertan yazmıştı. «Yaman oğlan.» Gazeteyi katlayarak bir kenara koydu. «Boş

bir zamanımda okurum.» Çok satan gazetelerden ilkinin eline almıştı ki, kapı açıldı. Vurmadan girdiği için, kim olduğunu, başını kaldırmadan anladı: Yönetim Kurulu Başkanı. Hemen ayağa kalktı, gülümseyerek elini sıktı.

— Hoş geldiniz, beyefendi.

— Hoş bulduk, Mustafa. Seni, makamında görmek beni sevindirdi.

Mustafa, başını olumsuz biçimde salladı.

— Veda için gelmiştim.

— Bırak şimdi.

Mustafa, yanıtlamak için ağzını açmıştı ki, kapı kuvvetlice vuruldu; şirket muhasebecisi, «Giriniz» sesini beklemeden, odaya daldı. Elinde kalın bir zarf vardı.

— Beyefendi, maaşınızı getirdim.

Mustafa, şaşırdı.

— Ben, bu gün ayrılıyorum.

Yönetim Kurulu Başkanı güldü. Muhasebeci :

— Müsaadenizle, diyerek dışarı çıktı.

Zarfı, masanın üzerinde bırakmıştı.

— Beyefendi, size mazeretimi anlatmıştım.

— İyi anlatamamışsın.

— Ama...

— Hadi, hadi, üzme bizi.

— Bakınız, üstâdım...

— Sen, odadaki misafirlere kahve ikram etmez mısın?

Mustafa bir çaresizlik jesti yaptı. Zile basarak, sekreter hanımı çağırdı, iki kahve göndermesini emrettikten sonra, Yönetim Kurulu Başkanı'na döndü; sözüne devam etmek istiyordu ama, dinlemedi karşındaki: son ithalâtlarıyla ilgili bir hususta bilgi iste-

di. Alışkanlık içinde bilgi verirken, gelen kahveleri bitirip ikinci sigaralarını tüttürdüler, zaman geçti.

Yönetim Kurulu Başkanı, odadan çıkarken, Mustafa, kafasında, bir an yanıp sönen bir aydınlığı farketti. Ne olduğunu düşünmeğe başladı. Görünüşe göre, şirketten ayrılması geciktirilmişti, hem de bir olup bittii biçiminde. «Mahmut'un nesini beğenmediler ki? Pekalâ akli başında oğlan, cerbezeli de. Deney dersin, yıllardır bu işlerle uğraşıyor.»

Hayır, hayır, bu değildi, parlayan ışık. Başka bir şeyle ilgiliydi. Şöyle, eski günlerdeki gibi bir buluştu. «Hay Allah, neydi ki?»

*
**

Vecdi, kaçıyor.

Vecdi Akyüz'ün taşınmaz malları içinde en ilgisi-
ni çeken,... semtindeki iş hanıydı. Durumu bozulma-
dan kısa bir süre önce yaptırdığı bu iş hanı, dört katlı,
elli üç odalıydı. Ne olur ne olmaz diyerek, odaları öyle
yaptırmıştı ki, aralarındaki duvarlar kaldırıldığı za-
man, hemen tüm bir kat, tek bir salon haline gelebi-
liyordu. «En akıllıca işim.» Gerçekten de, akıllıca bir
işti : gereğinde, hanı bir antrepo gibi kullanabilecekti.

«Şu 1960 Devrimi olmasaydı, ne olurdu sanki? Gül
gibi geçinip gidiyorduk.»

Pazartesi sabahı, yapacak işi olmayanların çoğu
gibi, geç kalktı. Portakal suyuyla Amerikan kahvesini
içtikten sonra, hanı görmeğe gitti. Bina, her zaman-
ki gibi, bomboş, yükselip duruyordu.

Kapıyı uzun uzun çaldı. Neden sonra açan bek-
çi :

— Beğefendi, heç merağ etme, ben buradayın, gibi bir şeyler geveleyip durdu.

Vecdi Akyüz, başını bir kaç kere salladıktan sonra, loş koridorlardan geçti, salonları, odaları üzülecek seyretti. «Şunu, Sağlambank'a kiralasaydım, bari. Hiç değilse üç beş kuruş gelirdi.» Sonra, Sağlambank'a da borçlu olduğunu anımsadı. «Üç beş kuruşu da borcuma mahsup ederler, ben de ağzımı havaya açardım.» Zaten, Sağlambank, alacaklarına karşılık, hanı, ipotek olarak elinde tutuyordu. Bankanın, hanı satmamasının nedeni, Genel Müdür'le Vecdi'nin yakın arkadaş olmalarıydı. Genel Müdür : «— Hele, biraz bekleyelim. Ben Vecdi'ye güvenirim, nasıl olsa bir çıkış yolu bulur.» demeseydi, han, çoktan açık artırmaya çıkarılmıştı. «O, domuz Ulus Şubesi Müdürü yok mu? Ne hinoğlu hindir, o.»

Merdivenlerden aşağı inmeğe başladı. Birinci katın sahanlığından inerken bir dürtüyle durdu. Neden-se, aklına pencereden bakmak gelmişti. Baktı ve gördü : postacı, elinde bir zarfla geliyordu. Akli başından gitti, Vecdi'nin : «Yeni bir haciz tebligatı!»

Merdivenleri koşarak indi, bekçiyi buldu :

— Bana bak, Fehmi efendi, şimdi postacıyı gördüm, buraya geliyor. Beni sorarsa, burada olmadığımı söyle! Anladın mı?! Ben burada yokum!

Bekçi, garip garip yüzüne baktı.

— Anladın mı, ne dediğimi?

Neredeyse, adamın gırtlığına yapışacaktı. Fehmi efendi de inadına ağırdan alıyordu sanki. Neden son-rara :

— Anladım, dedi; yoksunuz burada.

Ön kapı, çalınmağa başlamıştı bile. Vecdi, telâş-la :

— Çabuk arka kapıyı aç, dedi. Çabuk!

Arka kapıya doğru seyirtti. Fehmi efendi, bir yandan arkasından geliyor, bir yandan da ceplerini karıştırarak arka kapının anahtarını arıyordu. «Bu deel, bu da deel; hak, işte bu.»

Fehmi efendi, arka kapıyı açtı. Vecdi Akyüz, dışarı fırlarken omuzunun üzerinden seslendi :

— Unutma, ben yokum burada!

Yolda, hızlı hızlı yürürken, adımlarının temposunda düşünüyordu : «Hanım, postacıyı atlatmayı öğrendi ama, bu herifin hiç bir şeye akli ermiyor. Yerine başka birini bulsam mı, acaba? Bu zamanda namuslu adam bulmak öyle güç ki.»

Erol, üniversite giriş sınavının
sonucunu öğreniyor.

Erol, sol eliyle, iki günlük sakallı çenesini kaşıırken, sağ eliyle de, cebinden, evin anahtarını çıkarmaya çalışıyordu. Eskiden yapılmış olan evin kapısı, çok sağlam bir tahtadandı ve kilidi de eski tipti. Erol, cebinden, küçük bir cetvel büyüklüğündeki pirinç anahtarı zorlukla çıkardı ve kapıyı açtı. Evin alt katında -biri yemek odası olarak kullanılan- iki odayla bir mutfak, bir de «hamam» vardı.

Annesi, her zamanki gibi, mutfakta çalışıyordu.

— Sen misin, oğlum?

— Benim, anne.

— Karnın aç mı, oğlum? Açsan, gel, yemek veriyim.

— Babam evde mi?

— Yok, kahveye gitti.

Erol, ferahladı : hiç değilse şu anda babasına hesap verecek değildi.

Annesi, pırzola yaptı; Erol da, âfiyetle mideye indirmeğe başladı. Ne var ki, üçüncü kemiği sıyrırken, yutmakta zorluk çekti :

— Sen, bu gün, «öniverste» giriş sınavının sonucunu öğrenmeyecek miydin?

— Hııı.

— Öğrendin mi?

— Öğrendim.

— Ne olmuş, peki?

— Kazanmışım.

Sesi çok zayıf çıkmıştı ama, annesi farkına varmadı :

— Aslan oğlum, benim!

Erol :

— Üç yüz otuz dört puan tutturmuşum, diyebildi.

— Aferin sana. Baban gelince, müjdeyi vereyim.

Erol, eti yutmakta gene zorluk çekmeğe başladı.

— Anne, be?

— Söyle, canım benim.

— Bana biraz para versene.

— Gene mi bitirdin, harçlığını?

— Bir arkadaşşıma rastladım, çok sıkışmış, borç istedi. Şu bizim Kemal. Biliyorsun ya, babası geçen yıl ölmüştü.

Annesi, içini çekti :

— Eee, dünya bu, kim ölee, kim kalaa.

Mutfak dolabını açtı, bir çay fincanının içinde duran paralardan, bir onluk çekerek Erol'a uzattı. Erol, parayı alır almaz fırladı, yağlı ağzıyla, annesini bir güzel öptü.

— Deli oğlan, sen de.

Erol, öyle sevinmişti ki, o sevinç içinde o anda söylememesi gereken şeyi söyledi :

— Biliyor musun, anne, Dil Tarih Coğrafya Fakültesi'ne «gidecem».

— A a! Sen mühendis olmayacak mıydın?

Erol, içinden bir küfür savurdu. Ama, sonra, «Nasıl olsa söyleyecektim.» diyerek tesellî buldu. Birdenbire :

— Dil Tarih'i kazanmışım, dedi, fırlayıp çıktı.

Üst katın merdivenlerini tırmanırken söylenip duruyordu :

— Sinoloji senin neyine? Akşama da, ihtiyarla atışıp duracağız.

Aydın, Selim'i kandırıyor.

Bankodaki kız, gerinir gibi yaparak, göğüslerini ileri doğru uzattı. Üzerindeki mavi önlük, zaten iliklenmemiştir. Blûzu dersin daracık.

Selim Ali Hamza, bir an, kızın gözlerine bakmaktan vaz geçerek, ılık manzaraya daldı. «Gözünü sevdiğim Allah'ı, neler de yaratırsın.»

Kız, bir şeyler söylüyordu ama, Selim, duymuyordu bile :

— Hesabınızı kapatmasak da, bir kaç yüz lira kalmasa olmaz mı?

Selim, bir şeyler mırıldandı. O sırada, önündeki bir cetveli incelemekte olan Aydın Aydınoglu, birden başını kaldırdı ve Selim'le, karsısında hâlâ göğüs geren Fatma'yı farketti. «Hi, gene para çekiyorlar! Fatma, kandır o herifi!»

Selim, başını sallıyordu :

— Hepsini çeksem iyi olacak.

Aydın, anî bir kararla yerinden fırladı, bir kaç adımda Selim'in yanına gelerek lâfa tuttu :

— Hocam, hoş geldiniz. Bir kahvemi içmez miydiniz?

Şef yardımcısı Fatma, artık göğüs germeğe gereksinme olmadığını anladı, gülerek Aydın'a baktı :

— Beyefendi, hesaplarını kapatmak istiyorlardı.

— Şey, diye mırıldandı Selim, biraz paraya gereksinmem vardı da.

— Hele, bir kahvemi için de ondan sonra hallederiz, dedi Aydın.

Selim'in koluna girerek odasına götürdü.

— Ne alırdınız, hocam? Çay mı, kahve mi, yoksa bir meyve suyunu yeğler miydiniz?

— Hiç zahmet etmeseniz.

«Şubeyi ve o kızı rahatça göreceğim bir yere oturamaz mıydın?»

Aydın, zile bastı, gelen odacıya bir meyve suyu söyledi.

— Vişne mi olsun, kayısı mı?

— Kayısıyı yeğlerim.

— Mehmet efendi, bak bakalım kayısı var mı? Yoksa, vişne getir.

«Eğer, her para çekmek isteyeniyi böyle durdura-caksak, işimiz var.»

— Hayrola, hocam, hesabınızı kapatmak ta nereden çıktı?

— Zaten az bir para var, dedi Selim.

— Biliyorum, biliyorum ama, sizin gibi bir müşteri kaçırma-
k ister miyiz, biz? Hocam, bilmezsiniz ne durumda olduğumuzu. İnanın bin lira mevduat

için dolaşıp duruyoruz. Dün, genel müdürlükten bir mektup aldım. Mevduat artsın deyip duruyorlar. Zaten...

Bir kurt masalına başladı. Bir yandan da önündeki cetvele göz ucuyla bakıp duruyordu. «Daha, beş milyon lira toplamam gerek. Böyle, durmadan para çekerlerse ne yaparım, ben?»

— Bari, yarısını hesapta bırakalım. Hem yakında, ikramiye çekilişi var. Bir de bakarsınız...

Odaya, paldır küldür, mobilyacı Süleyman daldı :

— Yahu, mödür, benim senedi brodesdo» etmişler, olur mu böyle şey! Ödedik be yahu, ödedik. Bana, senedi sonra gel al, dediler, ben de güvendim gittim! Bu «sabab» bir de bahtım...

«Hah, bir sen eksiktin!»

Mobilyacıyı sakinleştirtinceye kadar akla kararı seçti. Sonunda, her iki amacına da ulaştı : Selim, hesabının yarısı kadar para çekti, mobilyacı da genel müdürdüğe şikâyet etmekten vaz geçmiş halde, uzaklaştı.

«Ayaklarını uzatıp milyonlardan söz edeceğine, gel de gör neler çektiğimizi. Ama, Fatma'da da kaba-hat var. Şunca yıllık bankacısın, bir adamı kandıramıyor musun?»

Düşüncesinin tam burasında, bir memur, elinde genel müdürlüğün bir yazısıyla çıkageldi. Daha açmadan içinde ne olduğunu anladı : Mevduat Müdürlüğü'nün bir eleştirisi : «Son vaziyet telgrafınızda, mevduatınızda yedi yüz elli bin liralık bir düşüş olduğu görülmüştür. Sebebinin ve yıl sonuna kadar, ideal mevduat seviyeniz ulaşıp ulaşılamıyacağının acele bildirilmesini rica ederiz.»

Bir gün önce, büyük mevduat sahibi birinin, her türlü yalvar yakara rağmen mevduatını çekmesini

önleyememişti. Mektupta sözü edilen düşüşün gerçek nedeni buydu.

«Canına yandığının işi!»

Bakan, Rıza'dan bilgi almıyor

Kadri, odasına girdiğinde, Rıza bey'i, bir türlü bitiremediği son Eğitim Şûrası tutanaklarını okurken buldu.

— İşin var mı, ağabey?

— Şu tutanakları okumak dışın-da bir işim yok, Kadri; otur hele.

— Vakit yok, ağabey. Söylediklerine göre, yeni bakan, şubeleri geziyormuş. Sana haber vereyim dedim.

Rıza bey, hafiften telâşlandı. Gerçi, şubesi, çok düzenliydi ama, düzen, işlerin tıkır tıkır yürümesinden değil, çoğu vaktin boş geçmesinden ileri geliyordu.

— Sahi mi?

— Vallahi, ağabey. Hadi, ben masama döneyim de, ortalığa bir çekî düzen vereyim.

— Tuh, be yahu.

Kadri ayrılır ayrılmaz, Rıza bey de fırladı, servise gitti. Servistekiler, şöyle bir toparlandılar.

— Arkadaşlar, dedi Rıza bey yüksekçe bir sesle; yeni bakanımız, şubeleri dolaşıyormuş, herhalde bize de uğrar. Ortalığa şöyle bir düzeltelim Herkes de masasının başında otursun. Kimse, şu ya da bu nedenle servisten ayrılmasın.

Odadakilerde bir telâş başladı. Defterler açıldı, evrak masanın üzerine yayıldı. Kalem eline alan tarih-i fi'den kalan yazıları yanıtlamaya koyuldu. Rıza bey, için için gülümsedi. Odasına dönerek Eğitim Şûrası tutanaklarını kaldırdı. Masasının üzerine iki yönetmelikle bir kaç genelge koydu. Telefonu açıp, bir kaç kişiyle sözüm ona görüştü.

«Bu adam bana ne sorar ki? Sorsa sorsa, özel okul bina ruhsatlarının nasıl, hangi esasa göre verildiğini sorar.» Ezbere bilirdi yönetmelikleri, gene de bir kaç satır okumadan edemedi. Tam, «sağlık tesisatı» bölümüne gelmişti ki, kapı, gürültüyle açıldı; önde, Millî Eğitim Bakanı, arkada, salkım saçak genel müdürler, odaya daldılar. Genel müdürlerden biri, Rıza bey'i, bakana tanıttı :

— Sayın beyefendi, Rıza bey,» şubesi müdürümüzdür.

Rıza bey, hafifçe terli eliyle, bakanın elini sıktı. Bakan, göbekli, ensesi tam üç kat, gözlüklerinin üstündeki kalın kaşları sanki «Bende de Atatürk'ten bir şeyler var.» diyen bir adamdı.

— Rıza bey, bu ziyaretimin sebebi, bakanlığımızın önde gelen memurlarını tanımaktır.

«İşte bu kadar!»

Oysa, neler bekliyordu, Rıza bey. Örneğin : «Bir özel okul ruhsatının verilmesinde nelere dikkat edilir?» sorusuna nasıl yanıt hazırlamıştı : «Efendim, malûmunuz olduğu üzere, devlet eliyle açılan okullar, esasen yönetmeliklere uygun olarak açıldıklarından özel bir ruhsatı gerektirmezler. Şubemiz, özel okullarla azınlık okulun açılması iki tür rusata tâbidir. Bunlardan biri, okullarının açılmasına izin vermekle görevlidir. Bir okul olarak kullanılacak binanın, amaca uygun olmasıyla ilgilidir. Örneğin, her on öğrenci için -affınızı

dilerim- bir tuvalet gereklidir. Aranan ikinci ruhsat, öğretime başlayabilme ruhsatdır. Bunun için, eğitim kadrosunun...»

— Teşekkür ederim, Rıza bey.

Rıza bey, tek söz söyleyememenin sıkıntısı içinde Bakan'ın neye teşekkür ettiğini düşünürken, kalabalık, odadan çıkıverdi.

Rıza bey, içine garip bir sıkıntı hissetti : Bakan, kendisinden pek hoşlanmamıştı; anladı.

Savunma Gazetesi güç durumda.

Ertan, Basın İlân Kurumu Müdürü'nün yanından asık suratla çıktı. İlk defadır ki, Kurum'un müdürü ile tartışmıştı.

— Beyefendi, resmî ilân payımız zaten kuşa dönmüş durumda. Gazetemizin abone sayısında yeni bir azalma yok ki, ilânları daha da kısıyorsunuz.

— Ertan bey, bildiğiniz gibi, kurumumuz, gazetelerin fiilî satış sayısına göre ilân dağıtımını yapmaktadır. Bildiğimiz ve anladığımız kadarıyla, gazetenizin fiilî satışı son derece düşmüştü. Bu durumda, müsaade buy'unun da size bir soru sorayım : siz, bana, iade edilen gazetelerinizin tam sayısını verebilir misiniz?

Ertan, bir an yalan söylemeyi düşünmüş, ama yapamamıştı. Gözünün önünden, depoya paket paket teslim edilen, üzerine de mor mürekkeple «İade» yazılan gazeteler gedi geçti.

Kurum Müdürü'nün yanından çıktıktan sonra, depoya gitti.

— İsmail efendi, bu günkü iade sayısı ne kadar?

— Sekiz bin altı yüz.

— Deme, o kadar düştük mü?

Bedeniyle çalışan, o yüzden de işini kaybetmekten pek korkmayan insanların gülümsemesiyle yanıtladı, İsmail efendi :

— Beterin beteri var, bey.

«Doğru, beterin beteri var. Ama, ben bu işi mutlaka çözümlemeliyim.»

İdarehaneye geldi. Bir an, derin bir ümitsizlik benliğini sardı, ama çabuk silkindi :

— Mehmet, şu bizim abone listesine bak. En kısa zamanda beş bin yeni abone bulmalısın bana.

— Aman, ağabey, gözünü seveyim, nereden bulayım ben beş bin yeni aboneyi? İki bin güç satıyoruz, zaten

— Para işi değil, bu, dedi Ertan. Eski abonelerden bütün iptallere gazete göndereceğiz, bundan sonra.

— Eee, ne olacak?

«Elinin körü.»

— Resmî ilân alabilmemiz için abone sayısının beş bini geçmesi gerekli.

— Bedava mı yollayacağız, yani?

— Bedava medava, yollayacağız işte.

Mehmet, işe koyuldu ama, ilk sonuçlardan pek hoşnut kalmadı.

— Ağabey, sadece Dış İşleri Bakanlığı'nda üç yüze yakın isim var ama bunların çoğu «hariciyeci»; yurt dışına filân gitmişlerdir. Göndersek, gene iade edilir.

«Bir fikir, bir fikir bulmalıyım mutlaka.»

Birdenbire aklına geldi. Bir koşu gidip telefon rehberini aldı.

— Bak, Mehmet; Tuncay'la birlikte oturup çalışın. Bu rehberdeki her harften üç yüz isim istiyorum.

Kim olursa olsun. Her harften üç yüz isim! Hepsini abone kaydedeceksiniz!

— Posta parası ödemekten iflâs ederiz, dedi Mehmet.

— Bir şey olmaz, merak etme. Bu ilân işini mutlaka halletmeliyiz.

Birdenbire kızdı ve adeta bağırdı :

— Anladın mı?!

Mehmet'in dudakları kasıldı.

Ertan'ın içi içini yiyordu : «Başka bir şey gerek bizi kurtarmak için, başka bir şey!»

III.

GİRİŞİM BAŞLIYOR

Mustafa, ışığın ne olduğunu
anlıyor ve bilgi topluyor.

Mustafa, mütevazî bir yaşam sürerdi. Çocuğu yoktu. Sahibi olduğu bir apartman katında oturur ve öğle yemeklerinde de bir iki sandeviçle yetinirdi. Hani, karısının elbise masrafları da olmasa, maaşının yüzde doksanını artırabilirdi. Maaşını aldığı günün ertesinde, karısına ev idaresi için gerekli parayı bıraktıktan sonra, Sağlambank'ın Yenişehir şubesine geldi. Aydın Aydınoglu, Mustafa'yı görür görmez gülererek yerinden fırladı :

— Mustafa ağabey, gel de bir kahvemi iç.

— Şunu yatırayım, diyerek elindeki para destesini gösterdi, Mustafa.

— Sen gel hele, o işler kolay.

Eliyle işaret etti, Fatma geldi, Mustafa'nın uzattığı banka cüzdanıyla para tomarını aldı.

— Şimdi getiririm Musta bey.

Böyleydi işte : devamlı müşterilere karşı aldırma-zlık ve lâubalilik ve para çekenlere karşı göğüs germe, Eee, her mesleğin incelikleri vardır.

— İşler nasıl, Aydın?

— Durgun, ağabey, çok durgun. Biz kaşık kaşık para topluyoruz, millet kürekle çekiyor.

— Piyasa?

— Dokuma sanayii gene krizde; manifaturacılarla tuhafiyecilerin hali malûm. Şimdi de yedek aprçacılar dert olmağa başladı. Fakat, bizim asıl derdimiz müteahhitler. Devlet ihalelerine girmiş olanlar bir türlü sitüasyon bedellerini alamıyorlar. Bütçeyi biliyor-sun: orası yama, burası yama. Müteahhit sitüasyon bedelini alamayınca bize borcunu ödeyemiyor, taahhüdünü zamanında yerine getiremiyor. Protesto cetvelle-rini görmelisin, ağabey, ciltler dolusu.

Kalın bir dosya çekerek gösterdi. Mustafa, başını anlayışla salladı. Aydın, sözünü sürdürdü :

— Asıl dert yukarısı. Mevduat deyip duruyor. İlle de mevduatı artıracakmışız. Hani, senin gibi müşteriler de olmasa, insanın kapıyı çekip gideceği geliyor.

— Aldırma, geçer.

— Geçer ama, deler de geçer.

— Boş ver, dedi Mustafa, her şeyin başı sağlık. Çoluk çocuk iyi ya?

— İyiler, ağabey, iyiler ama, sen gel de bana sor onların iyiliği neye mal oluyor. Kız ilkokulu bitirdi, koleje gitmek istiyor. Ağabeysî kolejde okudu ya, kıskandı onu Anası götürüp Millî Eğitim Bakanlığı Koleji'ne sokmak istedi. Sınavı kazanamamış. İki gözü iki çeşme ağlamağa başladı. Özel koleje vereyim diyorum, gündüzlüsü bile paralı. Hem de ne para. Tak-sidi, durun bakayım ne dediler...

«İlkokul... Kolej... Özel Kolej...»

Mustafa, birdenbire, beyninde bir kapının açıldığını hissetti. Günlerdir kendisine sıkıntı veren ve «Bir

şeydi ama neydi?» dedirten sorunun yanıtını bulduğunu anladı ve ayağa kalktı.

— Hayrola, ağabey?

Mustafa, iki parmağını birbirine sürerek şaklattı.

— Bak, Aydın, aklıma bir şey geldi!

— Tamam, ağabey de, otur hele, birer kahve içelim.

— Dinle, Aydın, hem de dikkatle dinle veyanıyla sorumu : bu memlekette kaç kişi okur?

— Ne bileyim, iki üç milyon kişi okur herhalde.

— Peki, kaç kişi, okumak istediği okulda okuyamaz?

— Oooo, sürüyle.

— Tamam, dedi Mustafa, tamam. Buydu, işte!

— Ağabey, iyisin ya?

— Hem de nasıl? dedi Mustafa. Bana müsaade, Aydın, çok işim var!

Dimdik, çıkıp gitti.

Fatma, o çıktıktan az sonra geldi.

— Gitti mi?

— Gitti, dedi Aydın, şaşkın şaşkın.

— Ne olacak bu cüzdan, şimdi?

— Bana ver, uğradığında veririm kendisine.

Banka cüzdanını alarak çekmecesine attı. Bir yandan da düşünüp duruyordu : «Oynattı mı acaba?»

«İnsan bir işi yapacak mı, elinde bütün gerekli bilgiler olmalı.

Mustafa, içinden bu tümceyi yineleye yineleye İstatistik Genel Müdürlüğü'nün yolunu tuttu. Yeni yapılan Genel Müdürlük binası oldukça uzaktaydı ve bi-

nanın inşaatı yeni tamamlandığından, devlet dairelerine mahsus kargaşalık henüz görülmüyordu. Mustafa, doğruuca yayın servisine gitti. Küçük bir odada, kaba kafalı bir memurla gençten biri, çay içiyorlardı.

Mustafa :

— Eğitim istatistikleriyle ilgili yayınlarınızı istiyorum, dedi.

Genç memur, sürüklenir gibi kalkarak, raflarda dizili duran tozlu kitaplardan ayırmağa başladı. Mustafa, işine yarayabileceğini umduğu bir kaç tanesini aldı.

— Hepsi bu, dedi memur.

— İstatistik yıllığınız yok mu?

— Maalesef, dedi memur. Bir tane cep yıllığımız vardı ama, onu da birisine vermişiz.

Mustafa dik dik bakınca da :

— İsterseniz, müdür muavini ile görüşün, dedi.

— Nerede, müdür muavini?

— Koridora çıkın, sağdaki ilk oda.

Esmer, güzel bir hanımdı, müdür muavini.

Mustafa, en kibar tavrıyla, derdini anlattı. Bir şirketin genel müdürü olduğunu da eklemeyi unutmadı. Müdür muavini hanım, neden sonra, şirket adına olmak üzere, muavini hanım, neden sonra, şirket adına olmak üzere, plâstik kaplı, küçük bir istatistik kitabını Mustafa'ya hediye etmek lûtfunda bulundu.

Sonunda, cebinde istatistik yıllığı, elinde tozlu dört kitapla şirkete gelebildi, Mustafa; dosdoğru odasına çıktı, girerken, sekretere :

— Çok önemli bir şey olmazsa, beni kimse rahatsız etmesin! talimatını verdi.

Masasına geçerek kitapları açtı.

«Türkiye'de,o kuma yazma çağındakiler yirmi

beş milyon kişi. Okuma yazma bienlerin sayısı on iki milyon. Okuma yazma bilenlerin oranı yüzde kırk sekiz. Dur bakalım, bizi ilgilendiren yüksek öğretim.

Tüm Türkiye’de doksan altı tane fakülte ya da yüksek okul var. Hoca sayısı beş bin sekiz yüz altı. Öğrenci sayısı doksan yedi bin. Bunlardan on bin altı yüzü diploma almış. Demek ki, yüzde dokuz civarında mezun veriyor yüksek okullar. Ya Başkent Ankara’da durum ne? Okuma çağındakiler bir milyon dört yüz bin. Bunun sekiz yüz seksen altı bini okuma yazma biliyor. Oran yüzde altmış beş.

Ankara’da on bir tane yüksek okul var. Öğrenci sayısı on yedi bin dokuz yüz bir. On sekiz bin diyelim.»

Durdu. Telefon ederek bir kahve istedi. Kahvesini yudumlarken, durumu gene gözden geçirdi : «Ankara’da on sekiz bin kişi yüksek okullarda okuyor. Başkentte topu topu on bir yüksek okul ya da fakülte var. Özel bir yüksek okul açsak? Örneğin bir teknik öğretim okulu? Buna kaç kişi gelir?»

Gene durdu. Bir sigara yakarak düşünceye daldı. Başka bir şey gerekiyordu.

«Bir halk oylaması yapsak? Nasıl yaparız ki?»

Kafasında belli belirsiz hayaller, projeler kımıldanıp duruyordu.

«Bir iki şey noksan. Kolay, tamamlarız.»

Vecdi ile Mustafa bir iş konuşması yapıyorlar.

Vacdi Akyüz, lüks apartmanının yatak odasından salona doğru yürüdü. Daha salonun kapısından adı-

minı atar atmaz, yüzünü buruşturdu : keskin bir koku duyarlı burnunu zedelemişti.

— Ne kokuyor, Allah aşkına?

İpek geceliğin içinde bir koltuğa yayılmış olan karısı ellerini uzattı :

— Mahvetti ellerimi, manikürcü; mahvetti! Öyle pis bir oje sürmüş ki! Bilir de huyumu. Amaa, gösteririm ben ona : bir dahaki gidişimde beş kuruş bahşış vermiyeceğim!

Bir pamuk parçasını, asetona batırarak, tırnaklarını temizlemeğe devam etti.

Vecdi, büfeye giderek, viski şişesini çıkardı. Bir bardağı dörtte üçüne kadar viskiyle doldurarak, burnunu bardağa daldırdı. «Oh, be! Sen de olmasan, dayanamaz kusardım.»

— Gene mi viski içiyorsun? Gece, kıvrım kıvrım kıvrınacaksın sonra.

Vecdi, bardağın içine bir şeyler homurdandı.

— Hem gastritten şikâyet edersin, hem de durmaksızın viski içersin. Doktor sana ne yapsın?

— Üzme canını. Atın ölümü...

— Arpadan olsun, tabii. Hiç sokulma yanıma bu akşam, hiç!

«Sokulan asetonda erişin. Öööö!»

Telefon çalınca, Vecdi'nin karısı hemen kalktı. Madenî sesi odada dalgalanmağa başladı :

— Alooo... Vecdi bey mi, efendim? Kim arıyor?... Aaaa! Mustafa bey, siz misiniz? Nasıl oldu da aklınıza geldik? Ayol, yıllar geçti aradan... Nasıl?... Tabii, efendim, tabii, insan itibardan düşünce, eski dostlar bin türlü bahane bulurlar gelmemek için... Oooo... Burada, burada. Vereyim de konuşunuz.

Eliyle mikrofonu kapatarak kocasına döndü :

— Mustafa Şen. Seninle görüşmek istiyor.

eVcdi Akyüz, bardağını bırakarak ayağa fırladı. Mustafa'yla çok eskidenberi arkadaşlıklar ve huyunu bilirdi : çok önemli bir şey olmazsa gece aramazdı.

— Alo, Mustafa sen misin?

— Benim, ağabey, nasılsın?

— Sesini duydum daha iyi oldum. Söyle!

— Din-le, ağabey, sabahtanberi seni aramadığımı yer kalmadı. Akla gelen her yere telefon ettim. Yok, yok, yok. Bu akşam boşsan, gelip seninle bir hususta görüşmek istiyorum. Önemlidir.

— Anlamıştım zaten. Kaçta olursun, bur'da? Bekliyeceğim seni.

— Şimdi saat sekiz otuz. Tam dokuzda orada olacağım, ağabey.

— Pekalâ. Evdeyim. Hadi hoşça kal.

Telefonu kapatarak karısına döndü :

— Mustafa, dokuzda burada olacak, dedi. Giyinsen iyi olur.

— İnşallah karısı gelmez; ben birçe gidecektim de ... (Sesi yumuşamıştı.)

Vecdi içinden : «Çok şükür» dedi.

— Karısının geleceğini sanmam.

İkisi de hoşnuttular, durumdan.

— Eee, anlat bakalım, hayırsız adam.

— Bak, ağabey, bir iş buldum; çok büyük bir iş. Kendi başıma beceremem. Bir çok kimsenin beraberce çalışması gerek. İlk aklıma gelen sen oldun.

«Sen, bütün albümü gözden geçirmişsindir ya, neyse.»

— ...Düşünürken, düşünürken şu senin han geldi aklıma. Hâlâ boş mu?

— Ee, boş sayılır.

Mustafa, endişeyle onu süzdü :

— İnşallah, birisine kiralamak için söz vermedin?

— Doğrusu, henüz söz vermedim ama, düşünüyorum.

— Dinle ağabey, düşündüğüm iş için senin han gerekli. Mutlaka gerekli!

— Ne yapacaksın koskoca hanı?

Mustafa bir an bütün aklındakileri söylemeği düşündü. Sonra tek bir sözcüğü, hece hece söyledi :

— O-kul!

— Ne?!

— Okul, okul!

Vecdi, bir an duraladı ve dikkatle Mustafa'nın yüzüne baktı. Alay eder bir hali yoktu. «Böyle işlerde şaka da etmez ya, hadi hayırlısı.»

— Nasıl olacak, bu iş?

— Anlatayım, dedi Mustafa. Bak, Ankara'da yüksek öğrenim yapan on sekiz bin kişi var. Buna karşılık on bir tane yüksek okul veya fakülte mevcut. Bu fakülte veya yüksek okullarda okuyanların çoğu da okuduğu fakülteyi ya da yüksek okulu beğenmez. Şimdi, örneğin, çok tutulan veya istenen bir mesleğe, mühendisliğe ya da mimarlığa adam yetiştiren bir okul açsak, buna kaç kişi gelir??

Vecdi :

— Üç bin diyelim, dedi.

— Tamam, ben de öyle düşündüm. Şimdi, bu okul özel olacağına göre, her öğrenci üç bin lira ödese ne eder?

— Dokuz milyon.

— Bunun ne kadarı masrafa gider?

— Üç milyonu.

— Ben, beş milyon diyorum. Geriye kâr olarak ne kalır?

— Dört milyon.

— İşte bu, dedi Mustafa.

Vecdi'nin beyni hızlandı. Uzun süredir beklediği fırsat ayağına gelmişti, galiba.

— Nasıl yapacağız, bu işi?

— Henüz başlangıçtayız, dedi Mustafa. Ama, işi plânlamağa başladım bile. Sen şimdi bana söyle, hanı bu iş için tahsis etmeğe razı mısın değil misin?

Vecdi, bir an duralayınca, hemen ekledi :

— Soruyu şöyle sorayım, istersen? Bu işte bana güveniyor musun, güvenmiyor musun?

Birdenbire kararını verdi :

— Han senin, Mustafa'cığım, hân senin. Ne var ki, benim durumumla ilgili bazı güçlükler var.

— Hacizler, şunlar, bunlar değil mi? Hiç merak etme, hepsini düşündüm ben. Bütün zorlukları yeneceğiz. Dinle, ağabey, bu iş hem seni kurtaracak, hem de beni. Üstelik, bizim şirketi de karıştıracacağım.

— O neden?

— Büyük iş, bu dedi Mustafa. Hanın okul haline getirilmesi çok para ister. Sonra, Millî Eğitim Bakanlığı'ndan ruhsat alınması, okula kaç kişi gireceğinin bilinmesi gerek. Senden şimdilik istediğim tek şey var : hanı bu iş için saklaman. Hiç merak etme, seni uzun uzun oyalayacak değilim. Bu iş, bilemedin bir kaç ayda sonuçlanacak. Tamam mı?

— Söz ağızdan bir kere çıkar, dedi Vecdi. Beni

tanırsın, sözüne güvenilir insanımdır. Özellikle iş konusunda.

Mustafa, Ertan'a bir ümit ve ekmek kapısı açıyor

Ertan, Mustafa'yı görür görmez haykırdı :

— Vay, Mustaffa ağabey, hangi rüzgâr attı seni?

— İş, dedi Mustafa, ciddî bir yüzle. Şöyle başbaşa konuşabileceğimiz bir yere gidebilir miyiz?

— Üzgünüm, dedi Ertan. Yazılar şimdi geldi. Kendi makalemi de yazmadım daha.

— Anlatacaklarımı dinlesen iyi edersin.

Ertan, Mustafa'nın yüzüne bakar bakmaz kararını verdi :

— Mehmet, biz Mustafa ağabey'le odaya kapanıyoruz. Yazılarla sen meşgul oluver; ben de öğleden sonra kendiminkini yetiştirmeye çalışacağım.

— Tamam, dedi Mehmet.

Ertan'la Mustafa odaya girdiler; Ertan, kapıyı dik-katle kapatıp kilitledi.

— Anlat, ağabey.

Mustafa, perişan kâğıt yığınlarını, eski model daktilo makinesini süzdü. Bir koltuğa çökerken sordu :

— Şu kıtıpiyoz gazeteden ayrılmayacak mısın, daha?

Ertan, böyle bir çıkış beklemediği için, bir an şaşmıştı. Göğsünü şişirip başını dikleştirmeye karar verdiğî sırada, Mustafa'yla gözgöze geldi. «Boşuna şişinip durma, durumu biliyorum.» Mustafa, bunları söylememişti ama, Ertan tümceyi olduğu gibi duydu, kendini koyuverdi.

— Satışlar iki bine düştü mü?

Ertan içini çekti.

— Resmî ilân Kurumu'nun müdürü, ahabımdır, dedi Mustafa.

Ertan'ın taa gözlerinin içine baktı. Ertan başını salladı.

— Bir iş, dedi Mustafa, hem de iyi bir iş.

Cüzdanını çıkartıp dikkatle açarak, içinden, ortasından ikiye katlanmış bir çek çıkarttı. Çekin üzerinde: «... hamiline... beş bin lira ödeyiniz.» yazıyordu. Çeki, ucundan dikkatle tutarak masaya bıraktı. Ertan, aynı dikkatle, çeki alıp baktı.

— Bana mı?

— İstersen senin olabilir?

— Ne yapmamı istiyorsun?

— Tam sana lâıyk bir iş, dedi Mustafa. Gazeteni de kurtarabilirsin.

— Ne yapmamı istiyorsun?

Çeki, masaya bıraktı.

— Önce bir kampanya açacaksın, dedi Mustafa. Konunun yabancıısı değilsin: geçen gün bir de makale yazdın bu konuda.

— Elektrik idaresi belediyeden parasını alamıyor, o mu?

Mustafa, başını olumsuz biçimde salladı.

— Öyleyse, dedi Ertan, kamu iktisadî girişimlerinin kesin hesap yapmamaları ve birbirlerinden alacaklarını tahsil etmemeleri sonucu bütün hesaplarının yanlış sonuçlar verdiği?

Mustafa'nın yüzüne baktı. Şimdi, ince bir alay çizgisi belirmişti, yüzünde.

Mustafa birdenbire :

— Eğitim davası, dedi.

Ertan şoke oldu sanki. «Senin eğitimle ne ilgin olabilir ki?»

— Gazeteci arkadaşların vardır. Olanak varsa, başkentte çıkan tüm gazetelerin konuyu ele alıp alevlendirmeleri doğru olur. Öyle ki, eğitim sisteminin bozuk olan her yönünü eleştirmelisiniz. Özellikle yüksek dereceli eğitimle ilgili konuları ele almalısınız. Öyle ki, herkes, «artık bir şeyler yapmalı» diye düşünmeğe başlamalı. Özellikle, istediği mesleğe giremeyen gençlerin acıklı durumunu belirtmelisiniz. Anlatabildim mi?

— Sonra?

— Gazeteniz bir hamle yapmalı. Örneğin : «Okumak istediğiniz okul nedir? Bunu size Savunma sağlıyor» gibi bir kampanya açmalısınız.

— İki bin satan bir gazetenin hamlesinden ne olacak? Daha da önemlisi, böyle bir hamle, reklâm ister. Sinemalarda, diğer gazetelerde ilânlar çıkmalı. Duvar afişleri filân da gerek. Bunları nasıl, hangi parayla yapacağız?

— Biz varız ya, dedi Mustafa.

— Ben karşımda bir kişi görüyorum.

— Ötekilere aldırma. Şimdi sana başka bir soru : bir ilânı, ilân olduğunu belirtmeden basabilir misin?

— Özel bir ilân mı?

— Çok güzel.

— Eğer olmadık bir ilân değilse, basabilirim, tabii.

— Aksine, çok «olduk» bir ilân. Bir halk oylaması yapacaksın? Gençlerimizden kaç tane hangi okulda okumak istiyor, bunu anlayacağız.

— Hemen şimdi mi?

— Hayır, dedi Mustafa, kampanyadan sonra.

Ertan, bir an düşündü. Karşısındaki adamın kafasındaki neydi, acaba? Sonra mıydı? Hayır, bunu kendisi öğrenecekti.

— Pekalâ, dedi. İşin kaç patlayacağını sana bildiririm.

— Makalenı yazmağa başlayabilirsin, dedi Mustafa. Hadi, bana eyvallah.

Kapıdan çıkarken ekledi :

— Sonucu çabuk bildir.

Çeki, masanın üzerinde bırakmıştı.

Ertan'ın ilk makalesi, Millî Eğitim Bakanlığı'nda yankı uyandırıyor.

Kadri bey, Rıza bey'in odasına girdi, keyifliydi.

— Ağabey, bak, bu gün kahveni içerim işte.

Rıza bey, meslekdaşının yüzüne baktı, bir gözünü kısarak hafifçe gülümsedi :

— Hayrola, pek keyiflisin?

— Bu sabah, dedi Kadri, bizim kitabı ödemeli olarak postalamaya başladık.

— Deme yahu, demek baskısı tamamlanmıştı.

— Dün, matbaadan teslim ettiler. Ben de hanıma adreslerj verdim, yolluyor.

— Oh, oh. oh. Demek bu günleri de gördük, ha?

Kadri, «ilkokullar için yardımcı kitaplar» yazmağa pek meraklıydı. Kitapları yazıp bastırıyor, ödeme-
li olarak tanıdık öğretmenlere yolluyor, onlar da öğrencilere satıyorlardı.

— Yahu, kahveleri senin ısmarlaman gerekiyor öyleyse.

— Hay hay, benden olsun, ağabey.

— Şaka, şaka, dedi Rıza. Bu seferki ne bırakır?

— Ne bırakacak, ağabey? Bir iki bin lira bıraksa ne alâ.

— Çık, çık, dedi Rıza.

— Hadi, beş bin diyelim.

— Çıkk!

— On binden de fazla bırakmaz ya, bu.

— On bin lira az para mı, be yahu?

Hafiften içerlemişti kendine. «Ulan, şu herif benden daha uyuzdur. Nereden de bulur böyle şeyleri. Nasıl düzenler?»

Kadri de, konuyu başka yöne kaydırmak gerektiğini sezinlemiş gibiydi. Bir ara, gözüne, masadaki gazeteler ilişince hemen atıldı :

— Ertan'ın yazısını okudun mu, ağabey?

— Yoo, dedi Rıza, daha eğitim Şûrası'nın tutanaklarını bitiremedim ki.

Her şeyi ağırdan alırdı, Rıza bey.

— Ne yazıyor?

— Neler yazmıyor ki, ağabey. Sanırsın adam doğuştan eğitimci. Bak, dinle.

Gazeteyi eline aldığı sırada kahveler geldi. Bir iki yudum içtikten sonra, Kadri, okumağa başladı :

— «İlkokullarımız.

Cumhuriyetin kırk ikinci yılında olmamıza rağmen ilk öğretim devamımız olduğu gibi devam etmektedir.»

— Öğretmenin boynuna yular takar köy meydanında dolaştırırsan devam eder tabii, diye söylendi Rıza bey.

— «İlköğretimin çağ nüfusunun yüzde yüzünü

kapsaması öngörüldüğü halde, gerçekleşme, ancak yüzde seksen civarında olmuş, diğer bir deyimle, ilkököl çağındaki öğrencilerden yüzde yirmisi okula gitmek olanağından yoksun kalmıştır. Öte yandan, ilkökulların yurt düzeyinde dengesiz dağılımı, eğitimde fiili bir fırsat eşitsizliği yaratmıştır. Bu eşitsizlik, iktisaden güçsüz olan öğrencilerin ilk öğretime devam edememesiyle daha da önem kazanmaktadır. Nüfus azlığı dolayısıyla, ilkököl açılması uygun olmayan köyler için yatılı bölge okulları açılması düşünülmüşse de, bu husus gerçekleştirilememiş, öte yandan parasız yatılılık olanaklarının çok sınırlı kalması da diğer bir engel meydana getirmiştir.» Nasıl, ağabey?

— Hepsi bu mu, dedi Rıza, esneyerek.

— Daha neler var, neler. Dinle de gör : «Tüm Türkiye’de otuz altı bin civarında köy vardır. Yıl sonu itibariyle ilkokulu bulunan köy sayısı otuz bir bindir. İlkokulu bulunmayan köylerin sayısı ise dört bin altı yüz bir. Bu, köylerimizin yüzde on üçünde ilkokul bulunmaması demektir.»

— Bak, bu rakkamları beğendim işte, dedi Rıza. Nereden bulmuş ki bunları?

— Herhalde İstatistik Genel Müdürlüğünden. Hepsinin de gerçek olduğunu sanıyorum.

— İyimser bir gerçek. Öğretmensiz okulları unutmamak gerek.

— O da başka, dedi Kadri. Bak, şurasını dinle : «Yıl sonu itibariyle ilkököl öğretmeni sayısı seksen dokuz bindir. Öğrenci sayısı ise üç milyon dokuz yüz bin. Bu durumda, öğretmen başına kırk dört öğrenci düşmektedir. İkili üçlü öğretim yapan okulların gerçek sayısını, Türkiye’de hiç bir makam bilmemektedir.»

— Yanlış, dedi Rıza, hepsine ait rakkamlar var elimizde.

— O bulamamış. Gelip isteseydi verirdik.

— Belki verirdik.

— Ama çok ilgi çekici, değil mi, ağabey? Adam, bayağı eğilmiş sorunun üzerine.

— Başarı oranını belirtmiş mi, başarı oranını?

— O da var, dedi Kadri. Bak ne diyor : «İlkokullarımızda başarı oranı, kentlerde yüzde doksan iki, kırsal bölgelerde yüzde doksan üçtür. Bununla beraber, bu oran yıldan yıla düşmektedir.»

— Öğretmen yok, yok yok, öğretmene, okula saygı yok, ondan sonra yakın dur : başarı oranı düşüyor, efendim, başarı oranı düşüyor.

Son iki tümceyi, sesini inceltip ağzını büzerek söylemişti. Kadri, bu çocuksu mimik karşısında istemeksizin güldü.

Rıza :

— Gelsin de, bir de bizim dertlerimizi öğrensin, dedi. Benimle birlikte devlet memuriyetine girenler, birinci derecenin en üstündeler. Zaten, elimize kaç kurş geçiyor ki? Ondan sonra, neymiş efendim, kimse öğretmen olmak istemiyormuş! Öteki, dayattı mı, «Buyur, bütçe senin» diyorlar. Bize geldi mi, nanay!

— Şşşt, dedi Kadri.

— Öteden, neymiş? Herkes ilkokulu bitirecekmiş. Bitirsin, güzel. Peki, sonra ne oluyor? İlkokulu bitirenlerin yüzde ellisinden fazlası okumaz, okuyamaz. Önce ekonomik olanakları yetişmez. Sonra da başka şeyler var, bambaşka şeyler. Okuyanların da çoğu ne oluyor, sanki? Papağan, papağan! Bir kitabı eline alıyor. Fikirler hoşuna gitti mi, eleştirmeksizin, olduğu gibi kabulleniyor! Yurdumuz, yarım aydın, çeyrek aydın, onda bir aydın, yüzde bir aydınlı dolu! Ne demiş Yunus :

**İlim ilim bilmektir
İlim kendin bilmektir
Sen kendini bilmezsın
Ya nice okumaktır**

Bütün bunlar lâfü güzaf! Eğitim nedir, biliyor musun? Eğitim, sabırdır, gelirdir, nefestir, ortamdır, kişiliktir!

Sustu. Neyse kızdığını kendine sordu.

Özdemir, Erol'u güç bir
durumdan kurtarıyor.

Özdemir, kısacık boyunu yükseltmek amacıyla, parmaklarının ucunda yükselip, Erol'ların kapısını çaldığında, ona, Çankaya Lisesi'ndeki cinayeti - «Sıfırcı Kâzım»ın bir öğrencisi tarafından öldürülüşünü haber vermeğe geldiğini sanıyordu. Oysa, yazgı, ona, arkadaşısı Erol'u güç bir durumdan kurtarmak görevini yüklemişti.

Gerçekten Erol, içeride, güç durum-daydı : babası Remzi Aslanyürek, oğluna bağırıp duruyordu :

Elbette, çalışmaz da, kahvelerde vakit öldürürsen sonu böyle olur işte!

— Benim aslan oğlum kahveey gitmez, dedi Erol'un annesi.

— Gitmezmiş! Sen, onu, benim külâhıma anlat! Senin oğlun kahveye de gider, sigara da içer! Ben bilmez miyim malımı?!

Ne yapayım, dedi Erol, binlerce kişi girdi sınava.

Ben de harika çocuk değilim ya. Bu kadar puan tutturabildim. işte. Çinieyi kazanmışsam suç bende mi?

— Ne harikası! diye bağırdı Remzi Aslanyürek, Sen, normal ol, yeter be adam! Neymiş efendim, «Çahtri lillâh, lillâh lâh»mış! Geometri çalışırken çahtri lillâh lillâh lâh'larsan böyle çakarsın, işte!

— Ben çakmadım, diye bir şeyler mırıldandı, Erol.

Tam o sırada, kapının zili, imdadına yetişti. Erol, fırsatı ganimet bilerek kapıya koşarken, annesi söyleniyordu :

— Kötü oldu dünya, kötüüü! Ne var yani, şu karcık çocukları bunca eziyete sokacak. Sınav, sınav, sınav!

— Hanım, yeter artık! Senin oğlun hayvanın teki! Tanı oğlunu, tanı!

— Kimbilir sen gençliğinde neydin, dedi kadın, mutfağa döndü.

Remzi Aslanyürek, pili bitmiş gibi susuverdi.

Özdemir, yaman bir politikacı olduğundan, odaya girer girmez, gergin havayı sezinledi; hemen, en terbiyeli tavrını takınarak, Remzi bey'in elini öptü.

— Hayırlı günler, amcacığım.

— Hayırlı günler, dedi Remzi Aslanyürek dişlerini sıkarak. Özdemir'den pek hoşlanmazdı.

— Çok üzücü bir havadis duydum, dedi Özdemir.

— Ya, evet. Erol, çinceyi kazanmış değil mi?

— Ne çincesi?

Erol gizlice göz kırpınca, üstelemedi.

— Ah, bilemezsiniz ne kadar üzüldüğümü, amcacığım. Lisede, beni de okutmuş olan bir hocam vardı. «Sıfırcı Kâzım» derdik, kendisine. Onu vurmuşlar.

— Ne?! dedi Remzi Aslanyürek. Kâzım beyi mi vurmuşlar? Kim? Ne zaman?

— Dün, dedi Özdemir. Gecekondu mahallesinden

bir delikanlı vardı. Adı Ali miydi, neydi. Hatta bir yıl da benimle birlikte okumuştı. Palabıyıklı, esmer bir şeydi. O vurmuş, işte. Bir arkadaş anlattı : Sıfırcı Kâzım, buna : «— Evlâdım, şu bıyıklarını kazı da gel. Burası lise, ayıp oluyor.» deyince, belindeki tabanca? yı çektiği gibi, sınıfın ortasında vuruvermiş, öğretmeni. Kaçarken de bağırıp duruyormuş : «Ulan, sen benim babam mısın da, bana ‘evlâdım’ diyorsun! Ben namusuma lâf söyletir miyim, hiç! Namus, ulan namus!»

— Vah vah vah vah! dedi Remzi Aslanyürek ve bir yankı gibi yineledi : vah, vah, vah, vah!

Erol'un annesi, kapıdan başını uzatarak sordu :

— Ne olmuş, bey?

— Şu bizim Kâzım öğretmen vardı ya, hanım. Onu vurmuşlar, onu.

— Aaaa diye bir eliyle açık ağzını kapattı Erol'un annesi. Yazıık. Kim vurmuş ki, bey?

— Öğrencilerinden biri.

— Vah evlâdım, vah! Gencecik çocuk vurmuş, ha?

— Ne vahı, hanım? Vuran öğrenci!

— Öğrenci, möğrenci, dedi kadın. Ona yazık olmayacak mı şimdi? Tutup hapse atacaklar, yıllarca içeride çürüyecek. Gencecik çocuk.

— Öğretmen vurulur mu, yahu? Bizi eskiden okula gönderirlerken, hocaya: «Eti senin, kemiği benim» derlerdi.

— Amaaan, o eskidendi, dedi Erol'un annesi. Kimbilir ne haltlar karıştırmıştır, senin Kâzım dediğin adam.

— Halt mı? Halt mı? derken adeta çıldırıyordu Remzi Aslan-yürek.

— Doğrusunu isterseniz, diyerek usuldan girişti

Özdemir, Kâzım bey de, sert bir hocaydı; herkese sıfır verir dururdu.

— Bak, gördün mü, dedi Erol'un annesi. Sen, gül gibi çocuklara sıfır verirsen, vururlar elbet!

— Allahım, sen sabır ver bana!

İkili tartışma başlayınca, Özdemir, Erol'a göz kırptı; usulca sınıştılar.

Selim Ali Hamza bir hediye alıyor.

Selim Ali Hamza, üniversite binasındaki odasından çıkmak üzereydi ki, yeni mezunlardan Ulvi ile burun buruna geldi. Ulvi, Ankara'nın çok zengin bir ailesinin çocuğuydu.

— Hocam, bir kaç dakikanızı alabilir miyim?

— Bur'un, Ulvi bey. Nasılsınız?

Gülüyordu, Selim Ali Hamza.

— Sağ olun, hocam, dedi Ulvi. Size teşekkür etmek için gelmiştim.

— Ne var ki teşekkür edecek, Ulvi bey?

«Anlamazlıktan geliyor» diye düşündü, Ulvi, son moda ceketinin içinde. Pabuçları kalın altlıydı, pantolonu da jilet.

— Sayın hocam, sayenizde mezun olabildim, fakülteden.

— Estağfurullah. Niye benim sayemde olsun canım. Siz, çalışarak kazandınız.

Ulvi :

— Hidrolik sınavında çok güç bir durumdaydım. Aklıma bir türlü sorunun yanıtı gelmiyordu. Siz, yardım etmeseydiniz başaramazdım sınavı.

— Yok canım, ben bir şey yapmadım.

— Yaptınız, diye inatla sürdürdü sözünü, Ulvi. Bana yol gösterdiniz. Hatta, bir iki yanlışımı da düzelttiniz.

— Size öyle gelmiş. Ben, sadece doğru olan yolunu biraz aydınlattım, hepsi o.

— İşte, o ışık sayesinde çözdüm sorunu. Sayın hocam, bizde bir söz vardır : çoban armağanı çam sakızı, derler. Ben de o kabil bir şey getirdim size.

Küçük bir kutu uzattı. Selim Ali Hamza, kutunun biçiminden, içinde bir kol saati olduğunu anladı. Herhalde çok değerli olmalıydı.

— Yoo, dedi, bunu kabul edemem.

— İstirham ediyorum, hocam. Buu küçük hediyeyi sadece sizin için aldım. Eğer, eski bir mezunun bu hediyesini kabul etmezseniz, çok kırsınız onu.

— Niçin zahmet ettiniz, efendim niçin zahmet ettiniz?

— Hiç de zahmet değil, hocam.

Bir an sustular. Sonra, Ulvi, elindeki kutuyu, Selim Ali Hamza'nın eline tutuşturdu.

— Hocam, kente inecekseniz, otomobilim aşağıda, sizi bırakayım.

— Eee, diye mırıldandı Selim, biraz daha işim vardı.

— O halde, ben müsaadenizi rica edeyim, hocam; on altı otuzda Kızılay'da bulunmam gerekiyor da.

— Çok rica ederim, dedi Selim. Cidden zahmet ettiniz.

IV.

GİRİŞİM ZORLUKLARLA KARŞILAŞIYOR.

Mustafa, Yönetim Kurulu
üyeleriyle çekişiyor.

Mustafa, Demir Makine Şirketi'nin yönetim kurulu-
lunu toplantıya çağır^mıştı. Toplantı, öğleden sonra
saat on beşteydi.

Toplantı saatini beklerken, «murahhas aza» Ke-
mal Kılıç Yönetim Kurulu Başkanı'nı ziyaret etti : ko-
nuşulacak önemli bir konu vardı : şirkete yeni bir ge-
nel müdür bulmak.

Konuyu yavaş yavaş açtı. Ne de olsa, karşısında-
kinin. Mustafa'yı tuttuğunu biliyordu.

— Azizim, bir insana maaş verir çalıştırırsın. Ta-
mam. Ama, böylece ne yapmış olursun? Bir memur
çalıştırmış olursun. Bir memur ise, sadece verilen işi
yapar, başka bir şey yapamaz, yapmaz. O insanı, bir
buluş yapmağa, yeni bir kâr konusu yaratmağa zorla-
yabilir misin? Hayır. Şimdi, düşün : Mustafa, bu şir-
kete gediğinde nasıl bir insandı? Dinamik, yaratıcı ve
devamlı kâr yaratan biri. Oysa, üç dört yıldır -belki
da daha uzun bir süredir- ne yapıyor? Sadece genel

müdürlük. Bizim istediğimiz bu mu? Hayır. Biz, onu eskisi gibi görmeği arzuluyoruz gerçekte. Ama, olmuyor. Neden Çünkü, yaşlandı artık. Kendisi de biliyor bunu, ayrılmayı kendisi istedi. Biz kabul etmedik. Daha doğrusu siz, Mustafa'nın yerinde kalmasını istediniz. Mustafa, ne demişti bize? «Yerime Mahmut'u getirin.» Değil mi? Nesini beğenmiyoruz Mahmud'un? Çalışkan, yıllardır bu işin içinde, aile hayatı düzgün. Kumarı yok, barı yok, namuslu, dürüst. Üstelik sizin pek beğendiğiniz Mustafa da onu tavsiye etti. Öyleyse neyi bekliyoruz?

Yönetim Kurulu Başkanı, başını inatla salladı.

— Olmaz, Kemal, çalışmak, dürüst bir insan olmak, şu, bu yeterli değil.

— Bak, dün Mahmut geldi bana...

«Şunu önceden söyleseydin ya.» Gene de bozmadı, onaylar gibi bir tavır takınarak, Kemal Kılıcı sonuna kadar sabırla dinledi. Kemal Kılıç, on beşe on kalaya kadar konuştu. Sonunda yönetim Kurulu Başkanı, saatine baktı :

— Hazırlansak iyi olur, dedi. Hele, Mustafa'yı bir dinleyelim de ondan sonra karar veririz.

Kemal Kılıç'ın koluna girerek toplantı salonuna yürürken :

— Bu toplantıda Mustafa'nın önemli bir şey söyleyeceğini sanıyorum, dedi.

Mustafa, Yönetim Kurulu Başkanı'yla Kemal Kılıç'ı ayakta karşıladı ve bir daha yerine oturmadi.

— Sizleri, bu toplantıya davet etmenin nedeni, büyük bir girişim için yardımlarınızı istemektir, diye başladı söze. Sorunu, şirket dışında da çözümlemek olasıydı. Ne var ki, ele güç geçer bir fırsattan şirketi mahrum etmek istemedim.

Sustu. Çevresine baktı. Bütün gözler, dikkatle üzerine dikilmişti. Onun, bu ender tavrını bilen Yönetim Kurulu aBşkani, üçgen çene kaslarının ortasında-ki dudaklarını çizgi haline getirmişti : keskin bir doğru.

Muustafa, çevresindekilerin yüzüne baktıktan sonra devam etti :

— Söz konusu olan bir ortalıktır. Bu yeni ortağın ismini şu anda söylemek istemiyorum; çünkü, Yönetim Kurulumuz, önerimi reddedebilir.

— Kiminle ortak olacağımızı bilmeliyiz, dedi Yönetim Kurulu Başkanı.

— İşin açıklanmasından sonra olabilir, dedi Mustafa. Şu var ki, Yönetim Kurulu, önce işe girilip girilmeyeceği konusunda bir karara varmalıdır.

— Şirketimizin iş konusu ithalâttır, dedi Kemal Kılıç. Eğer, söz konusu ortaklık bununla ilgili ise bir diyeceğim yok. Ama, başka bir iş söz konusu ise, ben şirket faaliyet konusu dışında bir işe girişmeyi kesinlikle onaylamam

Yönetim Kurulu Başkanı, Kemal Kılıç'ı süzdü; sonra Mustafa'ya döndü :

— Ne dersiniz?

Mustafa, sözü hiç kesilmemiş gibi konuştu :

— Ortaklığını önerdiğim işin, çalışma konumuzla hiç bir ilgisi yok!

— Ama...

— Bununla birlikte çok kârlı bir iş!

— Açıklayın, dedi Yönetim Kurulu Başkanı.

— Önce şunu belirteyim ki, ben sizlerin fikrini almadan bu işi üstlendim, dedi Mustafa. Hatta bu iş için para bile yatırdım.

— Ne? Ne?

— Şirketi yükümlülük altına sokacak hiç bir şey yapmış değilim. Giriştiğim ortaklık sadece kendi adımadır. Bunu kesinlikle belirtiyorum, çünkü töhmet altında kalmak istemem.

— Bunu unut, dedi Yönetim Kurulu Başkanı, işi açıkla.

— Bir okul açma önerisi getiriyorum, size. Binası hazır. Sadece, tadilât istiyor; bunu da diğer ortak yapabilecek güçte değil. Şirketimiz, binanın tadili, ilk tesis masrafları ve daha sonra açıklayacağım işler için bir mikdar sermaye ayırmayı kabul ederse ortaklık kurulabilir.

Yönetim Kurulu üyeleri birbirlerine baktılar.

— Okul ve ithalât! diye homurdandı Kemal Kılıç. Hoppalaaa!

— Biz tüccarız, dedi Mustafa. Bizim için işin özü değil, kâr önemlidir! İşin malî yükünü de açıklıyorum : aşağı yukarı iki milyon lira.

Mırıltılar yükseldi. Yönetim Kurulu Başkanı, kahrışmak gereğini duydu :

— Bir dakika. Şu işi ayrıntılarıyla anlatsana.

— Açıklanacak bir şey yok, dedi Mustafa. Yönetim Kurulu, ya bu işe girmeyi kabul eder, ya da etmez. Şunu iyice belirteyim ki, ben, şirket olsa da, olmasa da bu işin içindeyim.

«Rest! Rest!»

Odaya bir sessizlik çöktü. Mustafa :

— Bir yüksek okul, daha doğrusu bir fakülte kuracağız, dedi. Özel, yani paralı olacak. İlk ağızda üç bin kişinin gireceğini umuyoruz. Beheri üç bin lira öderse dokuz milyon lira edecek.

— Bilgiler yeterli değil dedi Yönetim Kurulu Başkanı.

— Gereği yapıldı. aYkında bütün bilgiler elimizde olacak. Şimdi, sizden istediğim, bu işin finansmanı konusunda prensip kararı almanızdır. Ya da...

Sustu.

— Diğer ortak kimdir? Bilmeliyiz.

— Evet, evet, diye sesler yükseldi.

— İsim hoşunuza gitmeyecek, dedi Mustafa.

— Öyle de olsa bilmeliyiz.

— Önce sizler kararınızı bildirmelisiniz.

Kemal Kılıç, elini masaya vurdu :

— Öyleyse bu iş olmaz!

Mırıltılar birbirine karıştı.

Yönetim Kurulu Başkanı :

— Acele etmeyelim, Mustafa bey, dedi. Biz işi, bir kere daha düşünmek istiyoruz.

— Pekalâ, dedi Mustafa. Sizleri yalnız bırakıyorum.

Başıyla soğuk bir selâm verdi, odadan çıktı.

Mustafa ile Vecdi, ortaklık kuruyorlar.

Mustafa, Bulvar Palas'a geldiğinde suratı asıktı.

Vecdi, bir pencerenin dibinde bir koltuğa çökmüş, önündeki gümüş çaydanlıktan, bardağına kakao koyuyordu.

— Merhaba, ağabey.

— Merhaba. Ne o, suratın asık?

— Aldırma, dedi Mustafa. Bizim şirketle takıştık da.

Oturdu; bir kakao da o ısmarladı.

— Dinle, ağabey. Bu okul işine senin aklın yattımı, yatmadı mı?

— Yattı, hem de nasıl.

— Üç milyon da bırakmaz mı, bu?

— Rahat bırakır.

— Bütün iş, okula kaç kişinin gireceğini bilmekte, dedi Mustafa. Bunu halledersek işin dörtte üçü bitmiş olacak.

— Binanın okul haline getirilmesiyle ilgili masrafları unutuyorsun.

— Hiç bir şeyi unutmuyorum. Bak, ağabey, gazete işini biliyorsun. Eğer, bu Ertan denen çocuk kampanyayı sürdürür, bir de anket açarsa, kaç kişinin okula girebileceğini öğreniriz.

— Dava binada, dedi Vecdi. Bina okul haline getirilmesi az buz parâ mı?

— Çok para ama, halledebilirim, ben.

— Nasıl?

— Dinle : senin ilk hacizlerin 1960 **haziranında** geldi. Şimdi, sen bir banka müdürü olsaydın, benim de sana 1960 yılı **mayıs ayından** bir borcum olsaydı ve senin bankana, benim adıma bir miktar para yatırılırdı, 1960 **haziranında** bildirilen haciz borçlarına mı mahsup ederdin, yoksa verdiğim paralarla kendi alacağını mı karşılardın?

Vecdi'nin aklı karışır gibi oldu. Kafasının içinde durumu bir kez daha gözden geçirdikten sonra :

— Kendi alacağımı karşılardım, tabii, dedi.

— Neden? Çünkü senin alacağın, diğerlerinin alacağından önce meydana gelmiştir de ondan, değil mi?

Vecdi, birdenbire, durumu bütün basitliği ve kurnazlığıyla gördü ve anladı. Hayretle Mustafa'ya baktı.

— Yani, bankaya yatacak paraya haciz uygulanmayacak, dedi.

— Evet.

— Peki, para ne olacak?

— Biz çekeceğiz.

— Bankaya olan borç?

— Borcun olmayan bir banka bulacağız.

— Ya bankanın durumu?

Mustafa gülmeğe başladı.

Vecdi :

— Yanî, sen böyle bir işi yapabileceğini mi söylemek istiyorsun?

— Farzet ki, ağabey, ben böyle bir formül buldum ve binanın tadil masraflarını, okulumuza girecek öğrencilerin yatıracakları taksitlerle karşıladım. O zaman geriye masraf olarak ne kalır?

— Anket, ilân, şu bu masrafları.

— Yani, birkaç yüz bin lira. Sen, bu bir kaç yüz bin lirayı bulamaz mıydın?

— Hemen bulurdum.

— Peki, o zaman, şu küçük kardeşinin bu işte bir ortaklık payı olmasına ne derdin?

— Emret kardeşim, ortaklığa hazırım, yaptığın masraflar hariç olmak üzere, kârın yüzde onu senin derdim.

— Oldu, dedi Mustafa, elini uzattı.

İki adam, ortaklıklarının heyecanı içinde el sıkışırken salona giren Selim Ali Hamza'yı farketmediler. Selim'in yanında, uzunca boylu bir esmer güzelli vardı.

Önemliydi bu olay, çünkü, Selim Ali Hamza, ileride, okulun müdürlüğünü yapacaktı.

Aydın Aydınolu, küçücük şubesindeki elemanların harıl harıl çalışmasını seyrediyordu. Ay sonu olması dolayısıyla, şube sıkışık durumdaydı : memurlar, hesapları tutturmaya açılıyorlar, muhasebeci gelecek ayın maaş bordrolarını hazırlıyordu. Aydın Aydınolu, memurlara şevk ve heyecan vermek için şubenin başındaydı. Gerçekte, şubede bulunması gereksizdi, çünkü, günlerden cumartesiydi ve vakit, öğleden sonraya gelmişti.

Birdenbire kapının zili açılmağa başladı. Işık, ilerden geldiğinden, Aydın, içeri kimin girmek istediğini anlayamadı.

Odacı, seslenip duruyordu :

— Kapalıyız, kapalı.

— Para yatırmaya geldiyse içeri al, dedi Aydın Aydınolu.

— Yok, müdür bey, cüzdan falan daşmıyor.

Zil, çalmağa devam edince, Aydın, yerinden kalktı : kapıya doğru yürürken hızlandı : gelen, Mustafa'ydı.

— Hayrola, ağabey, baskın mı yaptın bize?

Endişesini gizlemeğe çalışıyordu : Mustafa'nın hesabı bir hayli kabarıktı; ya pazartesi günü hesabını kapatacağını bildirmeye gelmişse?

Mustafa, yanıtlamaksızın, doğruca müdür odasına yürüdü. Aydın da peşinden.

Odaya girdiler. Mustafa, bir koltuğa rahatça yerleştikten sonra, Aydın'ın oturmasını bekledi. Bir süre sustular. Sonra, Aydın, zayıf bir ümitte atıldı :

— Haa, ağabey, geçen gün cüzdanını unutmuşsun, burada, vereyim.

Çekmecesini karıştırarak cüzdanı buldu, uzattı.

— Onu, masanın üzerine bırak!

Aydın, bu garip yanıt karşısında şaşırıldı. Cüzdanı masaya bıraktı.

Mustafa :

— Seninle önemli bir şey görüşeceğim, dedi.

— Tabii, dedi Aydın. Ama, beni burada bulman büyük bir rastlantı. Ay sonu diye çocukların başında bulunayım dedim. Az sonra da çıkacaktım.

Mustafa, cebinden bir sigara paketi çıkarttı. Bir tane yaktı ama Aydın'a ikram etmedi.

Aydın, içinde bir eziklik hissediyor, ama bunun nedenini tam olarak kestiremiyordu.

— Bir şey içer miydin, ağabey?

— Hiç bir şey.

— Pekâlâ, dedi Aydın; emret.

Sinirli bir biçimde kabak kafasını sıvazladı.

— Zor durumdasın, değil mi?

— Yok canım, bunu da nereden çıkardın?

— Zor durumdasın, dedi Mustafa. Genel Müdürlük, senin mevduat politikanı beğenmiyor!

Aydın yutkundu. «Bunu da nereden öğrenmiş?»

— Burası iş muhiti, dedi, herkes kredi istiyor; mevduatın artmaması, daha doğrusu küçük oranlarda artması normaldir.

Bir an, karşısında Genel Müdürü görür gibi olmuştu, Aydın Aydınoğlu,

Mustafa, gözlerini ondan hiç ayırmaksızın :

— Vecdi Akyüz'ü tanır mısın? dedi.

— Eh, uzaktan.

— Sizin genel müdürün yakın dostudur. O söyledi, bana. Genel müdürlük bir hamle içinde : bankanın toplam mevduatı bir milyar lirayı geçsin istiyor. Bu-

nun için de tüm şubelerden olağanüstü bir mevduat artışı istemiş. Senin, özellikle senin, ideal mevduat seviyesini tutturamayacağını sanıyorlar. Daha doğrusu buna eminler.

Aydın'ın sabrı tükenmek üzereydi. «Sana ne, be adam, her koyun kendi bacağından asılır.»

Mustafa'nın bakışları birdenbire yumuşadı. Şimdi, dostça bir ifade kazanmıştı yüzü.

— Buraya, sana yardım etmeğe geldim, dedi.

— Teşekkür ederim ama, anlayamadım.

— Anlaşılmayacak bir şey yok. Sen güç durumdasın ve dostumsun. Dostlar da birbirlerine sıkışık zamanlarda yardım etmeli.

Aydın, birdenbire kendini topladı : «Bir pazarlık başlangıcı, bu.»

— Tabii, tabii, dedi. Sen benim ağabeyim sayılırsın ; ben de senin küçük kardeşin.

Yıldırım gibi bir tebessüm, Mustafa'nın yüzünde kayboldu.

— Dinle, dedi. İdeal mevduat seviyeni tutturman için sana bir fırsat, hem de büyük bir fırsat versem, benim için bir şey yapar mıydın?

— Gayet tabii. Hem bunun için senin mevduat sağlamana gerek yok. Emret, yapayım.

— Vecdi Akyüz'ü tanıdığını söyledin. Onun hakkında ne düşünürsün?

— Devrik iktidar zamanında durumu çok iyiydi, dedi Aydın. Büyük işlere girişmişti, iyi de kazanıyordu. Söylentiye göre devrik iktidarın büyükleriyle yakın ilişkisi olmuş. Bir kısım, kıyıda köşede kalmış devlet memurlarına maaş bile vermiş bir ara. Yani, şirketlerinde onlara iş vermiş falan. Ama, 1960 Devrimi'nden sonra durumu sarsıldı. Bizim bankaya da epey borçlu.

Gerçi, elinde bir hayli taşınmaz mal, hisse senedi, tahvil, şu bu var ama, çoğu hacizli bunların. Devrim'den sonra başına vergi borcu sardılar. Bunlar da oldukça ağır bir yük meydana getiriyor. Maamafih «moralitesi» yüksek bir adamdır. Eline bir fırsat geçse, işlerini düzeltir kanısındayım.

Mustafa, söylenenler içinde bir noktaya takılmıştı :

— Bizim bankaya borçlu dedin. Senin şubene borcu var mıydı?

— Hayır, o, ulus Şubesi'yle çalışırdı.

— Ben, borcu var diye duymuştum; hem de 1959 yılından kalma.

— Yanlış öğrenmişsin, ağabey, bizim şubeye borcu yok Vecdi bey'in.

— Var, dedi Mustafa, sözcüğün üzerine basarak.

Aydın Aydınoglu, bir an durakladı. Karşısındaki keskin çizgili yüze baktı. Mustafa'nın gözlerinde aynı keskinlikte çizgiler belirmişti, sanki.

Gülümseyerek :

— Diyelim ki var, dedi.

— Şimdi, durum şu, diye konuşmağa başladı Mustafa. (Sözcükleri ağır bir tempo ile söylemeğe başlamıştı.) Vecdi Akyüz'ün sizin şubeye 1959 yılından kalma bir borcu var. Diyelim ki, bu yıl, yani borcun tahakkukundan şunca zaman sonra, senin şubene Vecdi Akyüz namına bir miktar para yatırılıyor. Vecdi Akyüz de bu paraların bir kısmını çekmeğe başlıyor. Ama senin şubende de bir iki milyon lira devamlı duruyor. Bunun sana bir zararı olur mu?

Aydın Aydınoglu bir an düşündü, sonra :

— Eh, gerçekte borcu olmadığına göre, Vecdi beyin yatırılan paranın bir kısmını çekip bir kısmını hesapta bırakmasının bana bir zararı olmaz.

— Evet, durumu açıklamış olduk, dedi Mustafa. Ama, şimdi durumun biraz değiştiğini farz edelim. Diyelim ki, bir haciz tebligatı geldi: «Vecdi Akyüz'ün şubenizdeki alacaklarına haciz konulmuştur.» Bu durumda ne olur?

— O zaman iş değişir.

— Değişmez, dedi Mustafa. Çünkü, sizin alacağınız, yani senin şubenin alacağı, hacizden önce doğmuş bir borçtur.

— Alacağımız mı?

— Evet, sizin alacağınız, yani Vecdi Akyüz'ün sizin şubenize olan borcu!

Sessizlik, ölüm gibi çöktü. Aydın Aydınoğlu, konuşmaktan korktu. Sessizlik uzandı.

— Anladın mı?

Çok iyi anlamıştı, Aydın. «Uydurma bir hesap açmamı istiyorlar. Sözüm ona Yenişehir Şubesi'nin alacağı 1959 yılından kalmış olacak. Bir tevdiat hesabına para yatırılacak; Vecdi Akyüz, bu hesaptan dilediği kadar para çekebilecek, ama, paranın önemli bir kısmı da şubede kalacak. Eğer bir haciz gelirse: 'Sağlambank Yenişehir Şubesi'nin 1959 yılından alacağı var; bu alacak, diğer borçlardan eskidir' diye haczi uygulayacağız.»

Birdenbire işin büyüklüğünü öğrenmek istedi:

— Şubeme kaç milyon lira yatacak? dedi.

— İlk hesaplara göre tevdiat hesabının dokuz milyon liraya kadar çıkacağını tahmin ettik.

«Dokuz milyon! Dokuz milyon demek, benim, ideal mevduat seviyesini en aşağı dört milyon lira aşmam demektir! Dokuz milyon lira demek...»

— Sadece bir noktayı açıkça belirteyim, dedi Mustafa. Bu paranın tamamı sende kalmayacak. Biz, za-

man içinde deste deste para çekeceğiz. Şu var ki, hepsini çekmemiz hiç bir zaman söz konusu değil. Bir çeşit devri daim makinesi, bu: biz çekeceğiz onlar yatıracaklar, biz çekeceğiz onlar yatıracaklar.

— Ne kadar sürecek, bu?

— Gelecek yıl, durum daha ferah olacak. İlk aylarda bir mikdar para çekmemizin nedeni bir bina tadilatıdır. Bina tamamlandıktan sonra paraların en az dörtte üçü sende kalacak. Çünkü, sadece işletme giderleri için bir mikdar nakde gereksinmemiz olacak ki, bunun büyük bir yekûn tutacağını sanmıyorum.

— Benim için yıl sonu çok önemli, dedi Aydın, Yıl sonunda mevduat hesabını büyük bir yekûnla kapatmak zorundayım.

— Yıl sonunda, hesapta büyük bir meblâğ olacak.

Aydın Aydınoglu, düşünceye daldı. Neden sonra, silkinerek telefona davrandı.

— Hayrola?

— Genel Müdür'ü arayıp müsaade isteyeceğim.

Mustafa, Aydın'ın elini tuttu.

— Hiç bir yere telefon edecek değilsin!

— Ama, ağabey, tek başıma karar veremem ki, buna.

— Kimsenin bir şeyden haberi olmayacak, dedi Mustafa.

— Peki, bu sözüm ona borcu hesaplarda nasıl göstereceğim?

— Ortada borç olmadığına göre hesaplanacak bir şey de yok demektir. Bir kâğıdın üzerine dokuz milyon borç yazarsın, olur biter!

— Ya yatırılacak paraları nasıl göstereceğim?

— Kasaya girdi, mevduat hesabına çıktı yazarsın! Yani, mevduat hesabı gerçek olur!

Aydın, bir an durdu. Kafasının içinde düşünceler koşuyor koşuyordu. Sonunda gözleri parladı. Mustafa'nın elini tutarak, kuvvetle sıktı.

Ertan, bir röportajın sonucunu alıyor.

Mehmet, Ertan'ın son model pabuçlarını, adından da, onun bir «Dunhill» paketi çıkartarak, ingiliz sigarasını yaktığını gördü. Dumanın nefis kokusu burnunu doldu-runca dayanamadı :

— Ooo, ağabey, bu gün altıdan gidiyoruz desene.

Ertan, paketten, tek bir sigara çekerek Mehmet'e fırlattı. Mehmet, ilk nefeste, Bitlis'in nefis tütününün kokusunu duyar gibi oldu. «Canına yandığımın dünyası.»

— Tanju geldi mi?

— Geldi, ağabey.

— Nerede şimdi?

— Röportajı bırakıp gitti, dedi Mehmet.

— Hah, ben de onu bekliyordum. Versene.

Yazıyı ve fotoğrafları alarak odasına yürüdü. İdarehaneyi görmek için, odanın kapısını açık bırakmıştı.

«Bakalım, profesörler ne demiş

Ordinaryüs profesör Hayrullah Neden! : Yüksek okul ve fakülteleri, eğitim bakımından ikiye ayırmak mümkündür : uygulama gerektiren, dolayısıyla büyük tesis ve çok sayıda gerece ihtiyaç gösteren okullar ve uygulamasız okullar.

Tıp, mühendislik gibi uygulama gerektiren okullar, sınırlı bir öğrenci sayısı ile yetinmek zorundadırlar; ellerindeki tesis ve gereçler ancak belli sayıda öğrenci yetiştirmeğe müsaittir. Hukuk gibi, uygulamasız fakülte ve yüksek okullar, daha çok sayıda öğrenci alabilirler. Bununla beraber, her iki tür okulun da belli bir kapasitesi olduğu muhakkaktır. Bu nedenle, yüksek okul ve fakültelere, girişte bir eleme sınavı yapılması şarttır. Esasen patlayan nüfus karşısında devletin ve milletin imkânları da sınırlı kalmaktadır.!

Profesör Selim Alı Hamza : Teknik üniversiteler, bu gün, zaten kapasitelerinin üzerinde öğrenci almış durumdadırlar. Hoca adedi yetersiz olduğu gibi, uygulamalı dersler yönünden de teknik zorluklarla karşı karşıyadırlar. Örneğin, makine elemanları, uçak motorları gibi, öğrenciye mutlaka incelenmesi zorunlu eğitim gereçleri yetersizdir. Hatta, tepkili uçak motorları gibi bazı gereçler hiç mevcut değildir. Dolayısıyla, fakültemizin daha fazla öğrenci alması bunların yetiştirilmesini imkânsız kılar.»

Doçent Uluğ Devrin : «Yüksek öğretimin sorunları, iktisaden geri kalmış bir ülkenin sorunlarından ayrı olarak düşünülemez. Birey başına düşen kişisel gelirin yetersizliği, hızla artan bir nüfus, protein eksikliği v.b. gibi bütün iktisaden geri kalmış ülkelere has özellikler Türkiye’de fazlasıyla vardır. Bu gün, istediği mesleği seçemeyen, dolayısıyla herhangi bir fakülteye girip bitiren bir kimse, yarın, mesleğinde başarılı olmayacaktır. Üniversite muhtariyeti arkasında da, öğretim görevlilerinin kendi rahatlarını bozmamak gibi bir gerçeğin bulunduğu unutulmamalıdır. Sorunun tek yönü budur demek istemiyorum. Gerçekte, eğitim işle-

ri için bütçeden yeterince ödenek ayrılamaması, ya da ayrılmaması, Türkiye'yi bir karanlık kafalar ülkesi yapmak isteyenlerin büyük ve küçük oyunları, öğretim müesseselerinin sayıca ve kapasite itibarıyla yetersiz kalması, yurdun teknik elemanlara gereksinmesi fazla olduğu halde ısrarla normatif bilim öğretimi yapan fakülte ve yüksek okullara ağırlık verilmesi olgular halinde gözlerimizin önündedir. Fakat, üniversite ve yüksek okulların da kendine has sorunları olduğu unutulmamalıdır. Bu gün, gençliğin verdiği heyecan ve ateşlilikle, yabancı doktrin ve inançlara doğru bir kayış varsa, bunun nedenlerini sosyo-ekonomik gerçeklerde aramak daha doğru olur. Belirtmek istediğimiz son bir husus ta...»

Tamam, yeter bu kadar.»

Telefonu açarak, Mustafa'nın numarasını çevirdi. Telefona sekreter çaktı.

— Mustafa bey yok mu?... Nasıl?... Millî Eğitim Bakanlığı'na mı gitti? Hangi şubeye biliyor musunuz? Özel Okullar Genel Müdürlüğü'ne mi?... Çok teşekkür ederim. Ben kendisini bulmaya çalışırım. Haa, bir şey daha : geldiğinde, gazeteci Ertan'ın kendisini aradığını söyler misiniz? Savunma Gazetesi'nden telefon ediyorum. Lütfen şunları da ekleyiniz : anket, yüz bine çıkabilir. İlân ve kampanya için kesin hesaplar henüz yapılmadı... Evet, evet... Anket yüz bine çıkabilir, ilân ve kampanya için kesin hesaplar henüz yapılmadı. Daha sonra kendilerine bildirilecek.

Telefonu kapatarak düşünceye daldı. «Özel Okullar Genel Müdürlüğü, ha?»

Mustafa, Millî Eğitim Bakanlığı'nda
bir dost ve bir düşman buluyor.

Mustafa, koridorda rastladığı Kadri'nin, tanışmadıkları halde, kendisine selâm verdiğini gördü. Fiziksel çekimin dışındaki bu selâm, ikisi arasındaki ortak yönü gösteriyordu.

Yumuşak bir sesle :

- Rıza beyle görüşmek istiyordum, dedi.
 - Kendileri şu odadadır.
 - Çok teşekkür ederim.
- Gülümseyerek ayrıldılar.

Mustafa, yarı aralık kapıyı iterek içeri daldı.

- Rıza bey siz misiniz?
- Benim.
- Ben, Mustafa.
- Memnun oldum, dedi Rıza bey soğuk bir sesle.

Buy'run?

— Genel Müdürünüzle görüşmek istemiştim. Avrupada imiş.

Rıza bey, bu meydan okuma karşısında dudaklarını gerdi : «Yani, genel müdür olmadığı için benimle görüşmek lûtfunda bulunuyorsun, öyle mi? Gösteririm ben sana.»

Mustafa :

— Aşağıda sordum. Özel okulların bina ruhsatlarının verilmesiyle ilgili işlemleri sizin şubeniz yapıyor-muş, dedi. Biz de bir özel yüksek okul açmak istiyoruz. Bu nedenle, sizden koşulları öğrenmeye gelmişim.

Rıza, düşünür gibi yaptı.

— Neden bir yüksek okul açmak istiyorsunuz?

Mustafa, bir an şaşaladı, sonra kendini topladı. En iyisi, silâh kullanmak olacaktı :

— Ha?!

Bu defa, etki, umduğu türden olmamıştı: Rıza, kös dinler gibi ona bakmağa devam etti.

— Evet, yanıtınızı bekliyorum.

— Çünkü, memleketin buna ihtiyacı var.

— Memleketin bir çok şeye gereksinmesi var.

— Beyefendi, burası Özel Okullar Genel Müdürlüğü değil mi?

— Ta kendisi.

— Ben de buraya bilgi almaya geldim. Bu bilgiyi verecek misiniz, yoksa vermeyecek misiniz?

Rıza bey zile bastı. Gelen odacıya bir kahve söyledi. Mustafa, ilk kez ne yapacağını bilmez bir halde bekliyordu.

Kahve geldi. Rıza bey, bir kaç yudum içtikten sonra başını kaldırdı :

— Evet, neden bir özel okul açmak istediğinizi sormuştum.

— Çünkü, dedi sabırla, Mustafa. Gençlerimiz istedikleri yüksek okullarda okuyamıyorlar. Çünkü, yeterince yüksek okul yok; çünkü mevcut yüksek okullar ihtiyacı karşılayamıyor.

— Siz de bu noksanlığı gördünüz demek.

Bu ipince alay karşısında Mustafa dayanamadı.

— Bana bakın, diye adeta haykırdı. Ben yüksek bir o-kul açmak istiyorum. Okul binalarının ruhsat alabilmesi için ne gibi şartların yerine getirilmesi gerek, öğrenmek istiyorum. Kısaca bana yönetmelikler gerek.

Rıza bey, soğuk ve sakın bir sesle :

— Resmî evrakı daire dışına veremeyiz, dedi.

— Beyefendi, şartların ne olduğunu öğrenmek zo-

rundayım. Bunun için de yönetmelikleri bana vermelisiniz.

— Elimde bir nüsha yönetmelik var. Onu da size verirsem ne olacak?

— Ben, fotokopisini çektirir, aslını size iade ederim.

— Yönetmelikler daire dışına çıkamaz!

— Çıkar!

— Olmaz, efendim, olmaz!

İki elin birbirine çarpmasından doğan şaklama odayı doldurdu.

Mustafa, hidetle solyarak, dışarı çıktı. Koridorda iki üç adım atmıştı ki, yüksek sesle konuşmaları ve şaklamayı duyarak odasından fırlamış olan Kadri'yle karşılaştı.

Kadri, eğilerek, gene selâm verdi. Sonra, sakın bir sele :

— Odama buyurmaz mısınız, dedi. Zannederim bir derdiniz var.

Mustafa, sakinleşmeğe çalışarak oturdu. Neden sonra olup biteni anlattı. Kadri, nezaketle dinledi. Ona yardım edebileceğini bildirdi.

On dakika sonra, Mustafa, (iade edilmesi ricasiyle) kendisine veren yönetmelikleri aldı ve Kadri'nin açıklaması zihnine işledi :

— İşletme sahibi, bir dilekçe vererek, bu dilekçeye okulun idaresi ve öğretim kadrosunu bir liste halinde ekleyecektir. Biz, gereken incelemeyi yapar, kadroyu uygun görüp görmediğimizi bildiririz. Bir aksilik olmaması için, kadroyu müsvedde halinde bize önceden getirirseniz, üzerinde bir anlaşmaya varır böylece gereksiz yere zaman kaybetmemiş oluruz. Okulun açılması için ikinci formalite, binanın bu iş için uygun olup ol-

madığının incelenmesidir. Bu incelemeyi, biraz önce görüşmüş olduğunuz Rıza bey yapmaktadır. Bina konusunda karşılaşabileceğiniz en büyük güçlük, her on öğrenciye bir tuvalet ayrılmasıdır. Lâf arasında belirtiyim, bu formaliteye devlet okullarında bile uyulmaktadır. Bununla birlikte, Rıza bey'in titizlik göstermesi olasıdır. İdareci ve öğretim kadrosunun incelenmesi evrak üzerinde yapılır. Binanın işe uygunluk derecesi, mahallinde incelenir. Hemen hepsi bu kadar.

Mustafa, teşekkür ederek ayrıldı.

Binadan çıkarken, Milli Eğitim Bakanlığı'nda güvenilir bir dostla amansız bir düşman bulduğunun farkındaydı.

«Beni, böyle ufak tefek güçlükler yıldırılmaz.»

Erol'la Özdemir dertleşiyorlar.

Tavla partisinin sekizinci oyununda - on beş oyundan aşağı oynamazlardı- Erol'la Özdemir, yorulduklarını sezinlediler ve tavlayı kapatarak dertleşmeğe başladılar.

— Sinoloji de nedir? diye sordu, Özdemir.

— Çin dil bilimiymiş.

— Sen onu mu kazandın?

— Giriş sınavında yeterince puan tutturamazsam açıkta kalmayayım diye bir kaç fakülte ismi yazmıştım. Eski arkadaşlardan biri Sinoloji'yi yaz dedi ben de yazdım. Kazanmışım.

Dudakları acı bir biçimde kıvrılmıştı.

— Peki, sen ne yaptın? diye sordu.

— Ben de hungaroloji'yi kazanmışım.

— Neymiş, o?

— Macar dil bilimiymiş.

Birbirlerine baktılar ve bir kahkaha koyuverdiler.

— Hadi, kalk sinemaya gidelim, dedi, gülüşünün sonunda, Erol.

— Neyle? Paran var mı?

Erol, ceplerini karıştırdı: beş lirası vardı. Özdemir'inkiyle denkleştirmeğe çalıştılar, çıkışmadı. Yapacak bir şey yoktu; birer sigara daha yaktılar.

— Ne yapacağız?

— Bilmem; burada pinekliyeceğiz herhalde.

— Allah kahretsin, dedi Özdemir; hep bizimkilerin suçu, işte. Para yok, pul yok, seks yok, gelecek yok. Rızkını vermedikten sonra kapıp kapıp koyuver. Bir de dil, pabuç gibi. Ben de bizimkilerle takıştım, bu sabah.

— Ne oldu ki?

— Seninki gibi işte. Neden iyi bir fakülteyi kazanamamışım.

— Ne olmak istiyordun?

— Hıç. Ben, yaşamak istiyorum, yaşamak!

— Ben, mühendis olacaktım, sözüm ona.

— Bir yıl bekleyip gene sınava girersin.

— Bırakırlar mı?

— Sinolojiyi onlar da istemiyorlar ki.

— İstemiyorlar ama, bir yıl beklememi de istemiyorlar.

— Ne istediklerini onlar da bilmiyorlar desene şuna.

— Mürüvvet! diye haykırdı, Erol. Mürüvvet istiyorlarmış, mürüvvet! Ne demekse?

— Hım, diye homurdandı, Özdemir. Bu sözcüğü ben de bir iki kez duymuştum.

Gülemediler bile; sustular.

Neden sonra, Özdemir :

— Özel bir okula gidemez misin? diye sordu.

— Özel bir okula mı?

— Tabii.

— Hangi özel okula?

— Bilmem, İstanbul'da, özel bir mimarlık ve mühendislik okulu varmış galiba.

— Vardır belki, dedi Erol. Ne var ki, özel bir okul paralıdır. Bizimkiler para verirler mi sanıyorsun? Küçükken, bir kez yatılı okula gitmek istemiştım. Bunalmıştım evdeki sıkıcı havadan. Yalvardım, yakardım, yollamadılar. Sonunda, söylediğime söyleyeceğime pişman oldum. Zaten beni güç belâ büyötmüşler; ne sıkıntılara, nelere katlanmışlar, ben onların neler çektiğini biliyormuy muşum? Sanki, beni dünyaya getirirken fikrimi sormuşlar.

İki delikanlı, beyinleriyle camın arasındaki dumandan dışarı bakmağa başladılar.

GİRİŞİM GELİŞİYOR

Mustafa'yla Ertan çalışıyorlar.

Gecenin saat yirmisinde, Mustafa'yla Ertan, hâlâ çalışıyorlardı.

Ertan'ın ikinci «Dunhill» paketi çoktan bitmiş, yerli sigaraların izmaritleri tablalara yığılmıştı.

— Bak, ağabey, dedi Ertan; afişleri şöyle istiyorum.

Büyücek bir kâğıt parçasına «Savunma» yazdı; kalemi hızla oynatarak bir yapı resmi çizdi.

— Nasıl?

Beğenmedi, Mustafa.

— Bana kalırsa, dedi, insanın geleceğini ve geleceğe güvenle baktığını anlatan bir resim koymalı. Özellikle gelecek önemli, gelecek!

— O zaman iş uzar, ağabey; bir ressam gerekir.

— Aman, uzamasın. Yeteri derecede uzadı, zaten. Reklâm filmini hazırlattın mı?

— O, tamam. Çok kısa bir film ama, etkili. «İstedğiniz mesleği size Savunma sağlıyor. Pazar günü Savunma'yı okuyunuz!» sloganını kullanıyoruz.

Gerilerden «Savunma» döne döne geliyor. Tam ekranın ortasında zoom tamamlanıyor. Bomba gibi bir film!

— Güzel. Şimdi, şu işle biraz daha uğraşalım. «Hangi mesleğe girmek isterdiniz?» sorusu, büyük bir başlık halinde, çok iri puntolarla, birinci sahifenin sağ üst köşesinde yer almalı. Hemen altında, çerçeve içinde, mesleklerin adı yazılı olmalı : doktor, eczacı, mühendis, mimar v.b.

— Şöyle bir şey çizdim, dedi Ertan.

Sumenin altından bir kâğıt çekip gösterdi. Mustafa, dikkatle mesleklerin adını okudu.

— Bir şey : şu, «mühendis-mimar» ibaresini; biraz farklı bastırabilir misin? Örneğin daha kalın harflerle. Hattâ, istersen farklı bir puntoyla. Dikkati çeksin istiyorum.

— Kolay, dedi Ertan. Sonra, sanki anlamamış gibi, safça sordu : mühendislik mimarlık okulu mu açacaktın?

— Ha?!

Güldü, Ertan :

— Hastahane kuracak haliniz yok ya.

— Bırak şimdi bizim ne yapıp ne yapamıyacağımızı. Önemli olan, anketin çabuk sonuçlanması. Okula kaç kişi gireceğini bir an önce öğrenmemiz gerekiyor.

«Haa, şimdi anlaşıldı.»

— Bir şey daha, diye ekledi, Mustafa. Anket tamamlandıktan sonra, iş sıcaklığını kaybetmemeli. Bir kere, anket kâğıtları çabucak sayılıp sınıflandırılmalı. Ondan sonra, bir, ya da iki gün içinde, mimar mühendis olmak isteyenlere yol gösterilmeli.

— Yol mu gösterilmeli?

— Evet, yol gösterilmeli. Özel bir okul açıldığı derhal ilân edilmeli ve okulda okuyacakların ilk tak-siterini nereye yatıracakları belirtilmeli. Bu, işin sonraki bölümü ama, sana şimdiden açıklayayım : bir

bankada adı ve bir hesap numarası vereceğim, sana. Paraların bu hesaba yatırılması için gazeteye ilân vereceğiz. Tabii, sadece senin gazetene değil. Başkentte çıkan tüm gazetelere. Hatta İstanbul'da çıkanlara bile.

«Tamam, her şey meydana çıktı, şimdi.»

— İşi sıcak tutmak güç olacak, diye mırıldandı.

— Her şeyin bir kolayı vardır.

Çek defterini çıkardı; üzerine bir şeyler yazdı. Er-tan, elini uzattı ama, alamadı çeki: Mustafa, defteri kapatarak cebine koymuştu.

— Hele, şu sayım işi bir bitsin de.

— Hiç merak etme, ağabey; gelecek pazartesiye iş tamamdır.

Sesindeki hafif titreşimleri saklamayı başarabil-mişti. Hafif kırınglığını belli etmemişti.

Selim Ali Hamza, bir teklif alıyor.

Mustafa :

— Demek, dedi, ününü duyduğum profesör Selim Ali Hamza sizsiniz. Savunma gazetesinde çıkan bir rö-portajınız çok ilgimi çekmişti. Gerçekten yurdumuzun sorunlarına büyük bir vukufle eğilmiştiniz.

Selim :

— Estağfurullah, dedi. Elimden geldiği kadar gazetecinin sorularını yanıtlamağa çalıştım, hepsi bu.

— Yoo, dedi Mustafa, cidden fikirlerinizi çok be-ğendim.

Selim Ali Hamza, başını eğdi, hafifçe kızarmıştı.

— Şey, dedi, ziyaretinizin asıl amacı...

— Aaa, az daha unuttuyordum, beni size Vecdi Ak-

yüz bey yolladı. Herhalde anımsayacaksınız : kendileri yurdumuzun ün salmış büyük iş adamlarındandır.

— Tabii, nasıl anımsamam, kendileriyle çok eskidenberi ahabız.

«Kimdi bu Vecdi Akyüz? İsmini bir yerden duymuştum ama.»

«Bir kokteyle tanışıp üç beş kelime konuşmuştunuz. Bütün tanışıklığın bundan ibaret işte.»

— Vecdi Akyüz bey, diye ekledi Mustafa, biraz önce arz ettiğim gibi, yurdumuzun tanınmış iş adamlarındandır. Son günlerde Vecdi bey'in yeni bir girişimi oldu. Daha doğrusu, benimle ortak olarak bir işe atıldı. Çok hayırlı bir girişim, bu: bir mimarlık mühendislik okulu açmak istiyoruz.

— Yaaa?

— Evet, girişimimizin esası bu. Biliyorsunuz yurdumuzda pozitif bilim öğretimi yapan fakülteler gereksinmeyi karşılayamıyor. Biz de, bu boşluğu doldurmağa karar verdik.

— Çok isabetli bir karar, çok!

— Okulumuzun binası hazır. Ne var ki, öğretim kadrolarıyla idareci kadroları tamamlanmamış durumda. Özellikle, yetenekli bir müdür bulamadık. Öyle birini arıyoruz ki, hem meslekten olsun, hem de yönetici. Sözcüğün tam anlamıyla: YÖ-NE-Tİ-Cİ!

Selim Ali'ye, düşünmesi ve anlaması için zaman bırakmak üzere sustu.

— Eveet, dedi Selim. Demek, meslekten olan ve sözcüğün tam anlamıyla yönetici niteliklerine sahip bulunan bir kimse arıyorsunuz.

«Aman evlâdım, sıkı dur. Kısmet ayağına geldi.»

— Düşünürken düşünürken, Vecdi beyin aklına siz geldiniz. Şimdi, sizi gördükten sonra anlıyorum ki, Vecdi bey, gerçekten uygun bir kimseyi anımsamış.

— Estağfurullah, gibi bir şeyler gevelemeye çalıştı, Selim.

— Evet, gerçekten öyle.

— Şey, diye mırıldandı Selim, tabii bu işi kabullebilirim. Ancak, bildiğiniz gibi, ben,... Fakültesinde görevli bulunmaktayım. İş yüküm de oldukça ağır sayılır. Bu nedenle, bilemiyorum, iki işi aynı zamanda yürütebilir miyim? Takdir buyurursunuz ki...

Sözünü sürdürdü. Mustafa, sevimli sevimli gülümüyor, arada bir, onaylar gibi, başını sallıyordu.

— Sayın profesör, dedi sonunda, endişelerinizi gayet iyi anlıyorum. Ama, bir hususu belirtmemе müsaade buyurunuz. Okulumuz, sanıldığı gibi, önemsiz, küçük bir okul değil, gerçek bir fakültedir. Hitab edeceği öğrenci sayısının üç binden az olmayacağını düşünmekteyiz. Kısaca, okulumuz gerçek bir üniversite niteliğindedir. Bu durumda, sizin gibi, çok meşgul bir kimsenin hem resmî bir fakültede, hem de özel bir fakültede görev alamayacağını çok iyi biliyoruz. Size yaptığımız öneri, bağımsız bir iş önerisidir. Öte yandan, sizin gibi bir bilim adamını, sadece idareciliğin tatmin edemeyeceğini de takdir ediyoruz. Bu nedenle, siz, (tabii, ücreti ayrıca ödenmek koşuluyla) aynı zamanda öğretim görevlisi de olacaksınız. Şu hususu da belirteyim ki, vereceğiniz ders, mühendisliğin temel derslerinden biri olacaktır. Bu konudaki seçimi de size bırakıyoruz. Esasen, biz, işin teknik yönüyle fazla da ilgilenemeyiz : nihayet iş adamıyız, hepsi bu.

— Bu noktayı dikkate almanıza çok sevindim, dedi Selim.

— Bir başka noktada da, yardımlarınızı esirgeme-yeceğinizi umuyoruz : halen, bizim tüm öğretim kadrolarımız boş bulunmaktadır. Bu kadroları, okul açılmadan önce doldurmak zorundayız. Esasen, Millî Eği-

tim Bakanlığı, öğretim kadrolarının kimlerden meydana geldiğini bir liste halinde istemektedir. Kadrolar, ancak bakanlığın onayından sonra kesinlik kazanabilir. Şimdi, ben bu işlerin acemiş olduğum cihetle...

— Estağfurullah.

— Evet, ben bu işlerin acemisi olduğum cihetle, kadroların tesbiti işi size kalmaktadır.

Selim Ali Hamza, dűőünmeđe bařladı. Kafasında bir kısım isimler belirip belirip kayboluyordu.

— Sizin, bilim adamları çevreniz geniş olmalıdır, diye devam etti Mustafa. Acaba aklınıza gelen isim var mı?

— Aaa, evet. Örneğin Doçent Uluğ Devrim yeni evlendi. Eşi çalışmıyor ve sanırım biraz para sıkıntısı içinde. Öyle sanıyorum ki, bu işi kabul edebilir. Ancak...

Sustu.

— Evet?

— Biliyorsunuz, insanlar için, ekonomik sorunlar önde gelir. İřin ekonomik yönünü hiç tartıřmadık. Acaba, sizin bu konudaki dűőünceleriniz nelerdir? Öđrenmek isterdim.

— Aaa, doğrusunu isterseniz, bu konuda kesin bir karara varmış değiliz. Daha doğrusu fikrimiz yok. Acaba, üniversitedeki ücretler ne seviyededir?

— Üniversitede, öğretim görevlileri aylıklı olarak çalışmaktadırlar. Ancak, bir hususu belirtelim : Öğretim görevlileri, normal ders saatleri dışında ders verdikleri takdirde ek bir ücret almaktadırlar. Bu ücret, tabii, biraz daha yüksektir.

— Anlıyorum, dedi Mustafa. Bununla beraber, öyle sanıyorum ki, bir ay içinde verilen ders sayısına göre, beher derse dűően ücret tespit edilebilir.

— Siz, bu biçimde bir sistem mi düşünmektesiniz?

— Öğretim görevlilerinin tamamının sabit kadrolu olmalarına gerek ve olanak yok, sanıyorum. Sesi çok kibardı.

— Bu durumda, bilmiyorum, diğer arkadaşlar görev kabul ederler mi? dedi Selim.

— Bununla beraber, bizim ödeyeceğimiz ders ücretleri, daha fazla da olabilir. Örneğin, üniversitenin ödediği ücretlerin belli bir yüzde dahilinde fazlası.

— Örneğin yüzde kaç düşünüyorsunuz.

— Yüzde yirmi beş desek.

— Yaşama koşullarını biliyorsunuz.

— Öyleyse yüzde elli diyelim.

Selim Ali, düşünür gibi yaptıktan sonra başını eğdi :

— Evet, olabilir. Ama, ben bir kez de arkadaşlarımla görüşeyim.

— Bu hususu ileride yeniden konuşabiliriz, dedi Mustafa.

— Şey, diye mırıldanmaya başladı Selim.

Mustafa, sanki aklına yeni gelmiş gibi, elleriyle ceplerinde bir şeyler araştırmağa başladı. Neden sonra bir kâğıt parçası bulup çıkartarak Selim'e uzattı :

— Sizin ücretiniz konusunda, Vecdi bey'le bir şeyler konuşmuştuk. Ben, konuşurken not almak itiyadında olan bir kimseyim. Düşüncelerimizi şu kâğıt parçasına tespit ettim Dilerseniz bir göz atınız.

Selim, titrek bir elle, kâğıt parçasını aldı. Üzerindeki rakamı dikkatle okudu ve sevinçten uçtu.

— Evet, dedi Mustafa. Bir anlaşmağa vardığımızı sanıyorum.

Selim, başını gururla dikti, elini uzattı :

— Okulunuzun müdürlüğünü kabul etmekle şeref duyuyorum, dedi.

— Estağfurullah, o şeref bize aittir.

El sıkıştılar. Sonra, Mustafa :

— Bu durumda, dedi, okul müdürü olarak, hem arkadaşlarınızın hem de okulumuzun menfaatlerini bağdaştıracak bir çözüm bulmak size düşüyor.

Selim Ali Hamza :

— İsteddiğiniz kadroyu bir ay içinde sağlayacağım, dedi.

— Bir hafta, diyerek düzeltti, Mustafa.

Erol, ana gibi yar olmayacağını anlıyor.

Anne, dedi Erol vebir yankı gibi yineledi : anne.

— Söyle, canım.

— Bak, gazetede neler yazıyor.

Elindeki gazeteyi annesine gösterdi. Bulaşık yıkmakta olan annesi, omuzlarını silktili : ancak eski Türkçe okuyabilirdi. O da, şöyle böyle.

— Anne, ben mühendis olmak istiyordum billyor-sun. Sınava girdim, kazanamadım.

Annesi, içini çekti :

— Öyle oldu yavrum, kazanamadın.

— Elimden geleni yaptım, anne. Çalıştım, gayret ettim, olmadı.

— Öyledir, oğlum, El mukadder Lâyetegayyer derler. Kader değişmez.

— Anne, bırak yazgıyı şimdi. Ben mühendis ol-

mak istiyorum, olamam başka şey. İçimden geliyor, bu. Oğlunun, sevmediği bir meslekte çalışmasını ister misin?

— İstemem yavrum, istemem,

— Öyleyse neden yardım etmiyorsun bana?

— Sana ne yardımım dokunabilir ki, çocuğum. Zavallı bir kadını, ben.

— Anne, bak gazetede bir ilân var. Ankara'da, özel bir mühendislik-mimarlık okulu açılacaktı. Mühendis olabilirim, ben.

— Eee, git öyleyse o okula.

— Neyle anne? Özel okul, bu. Paralı. Para veriyor musunuz ki bana, gideyim.

— Paralı mıymış bu okul?

— Özel okul parasız olur mu, anne?

— Ne kadarmış parası?

— Yıllık taksidi beş bin liradan fazla diyorlar.

— Beş bin lira mı?

— Evet, beş bin lira.

— Ama, oğlum, beş bin lirayı nasıl veririz, biz?

— Anne, ben Çinceyi ne yapacağım? Çince hocası mı olacağım?

— Bilmiyorum, oğlum. İnsan gençken neler istiyor, neler umuyor da neler buluyor hayatta. Ahh, gençken ne düşler kurardım bir bilsen. Türkmenim, ben. Gençliğimde çadırlarda yaşadım. Oradan oraya deve sırtında yolculuk ederdik. Bir türkü vardı gençliğimde hiç aklımdan çıkmaz :

«Hasretlik çekerim haftada ayda

Sevip ayrılmada ne buldun fayda»

Sevip ayrılmak zordur, oğlum. Bir gün...

Daldı gitti. Erol, o güne kadar annesinin gözlerin-

de hiç görmediği bir parıltı gördü. Hayretle ona bakarken, annesi, kendisini topladı :

— Oğlum, babanla evlenmeden önce benim de ne hayallerim vardı, bir bilsen.

— Anne, ben düş kurmak istemiyorum. Gerçekler var, çevremizde, düşler değil; Ben mühendis olmak istiyorum, anne; yapamam başka şey!

Annesi, başını salladı :

— Baban inatçıdır, yavrum. Üstelik emeklinin teki. Nereden bulsun her yıl beş altı bin lirayı?

Erol'un beyninde bir şimşek çaktı.

— Anne, ev var, ev! Evî bir müteahhide versek, hem para alırdık, hem de sen düzayak bir apartman katında otururdun.

Annesinin, bulaşık yıkayan elleri durdu.

— Doğru ya.

Erol, yalvarır gibi bakıyordu. Ama, annesi, olumsuz biçimde başını salladı.

— Bunca yıl, bu işi yapsın diye yalvardım ona. Yapmaz ki.

— Sen istersen yapar, anne. Düşün, oğlunun geleceği söz konusu. Bir şeyin sahibi olmak, onu kötüye kullanmak için yeterli mi, anne? Benim geleceğim söz konusu, benim! Bu dünyadaki tek oğlunuzun!

— Konuşayım, dedi kadın. Konuşayım ama, ümidim yok, oğlum.

— Konuşmak yeterli değil, anne. Bunca yıl bulaşık yıkadın, çamaşır yıkadın, beni büyüttün. Ne geçti sanki eline? Sustun, sustun sustun. Ne oldu? Rahat mı ettin, huzura mı kavuştun?

Annesi, birden başını kaldırdı, ona baktı : oğlunu ilk kez görüyordu sanki.

— Bütün bunları düşündün mü, sen?

Erol, içinden gelen aykırı sese rağmen :

— Düşündüm! diye haykırdı. Hem de nasıl düşündüm bütün bunları!

Yaşlı kadının gözlerinde ümitsiz bir bakış belirdi.

— Pekî öyleyse dedi. Konuşacağım babanla; gerekirse kavga edeceğim. Evet, gerekirse kavga edeceğim.

Erol, birdenbire atıldı, annesinin boynuna sarıldı :

— Anne, bir tanesin sen!

Aydın Aydınoğlu ellerini oğuşturuyor.

Aydın Aydınoğlu, şubeye girip çıkan gençler kalabalığına bakarak ellerini oğuşturdu. Gençler, gişenin önünde uzun kuyruklar oluşturmıştu.

Aydın'ın önünde, Genel Müdürlük'ün bir yazısı vardı ama, aldırmiyordu bile.

— Fatma, vaziyet nasıl?

— Çok iyi, müdür bey. Sabahtanberi yapılan tahsilât iki milyonu geçti.

Aydın Aydınoğlu, diliyle bıyıklarını yaladı. Mustafa ile Vecdi,, henüz para çekmeğe gelmemişlerdi. «Gelseler bile, bir kaç yüz binden fazla çekeceklerini sanmam. Şimdi, şu yazıya bir göz atalım.»

Mektubu açtı ve okumağa başladı: «Son vaziyet telgrafınızda, mevduatınızda, iki buçuk milyon liralık bir artış olduğu görülmektedir. Söz konusu artışın gerçek mi, yoksa bir sehiv eserî mi olduğunun acele bildirilmesini rica ederiz.»

«Sersem herif!»

Kalemi eline alarak hemen yanıt yazmağa koyul-

du : «Sayın Genel Müdürlüğümüze -Mevduat İşleri Müdürlüğü-; 1684 numaralı yazınızla, mevduatımıza ilişkin... tarihli vaziyet telgrafımızda belirtilen iki buçuk milyonluk fazlalığın gerçek olup olmadığı sorulmaktadır. Söz konusu fazlalık gerçek olup, bir yanlışlık yoktur. Bu arada, yıl sonu itibariyle, ideal mevduat seviyemize rahatlıkla ulaşabileceğimizi, saygılarımızla arz ederiz.»

«De buyur, aldın mı yanıtı!»

Müsveddeyi bir memura verirken, Mustafa ile Vecdi geldi.

— Ooo, hoş geldiniz, sayın ağabeylerim.

Mustafa :

— Vecdi beyi herhalde tanıyorsunuz, dedi.

— Beyefendinin ismini duymuştum, daha önce hiç karşılaşmamıştık.

Vecdi :

— Memnun oldum, dedi.

— O şeref bana ait, beyefendi. İçeri buyurmaz mısınız?

Müdür odasına girdiler. Aydın, sigara, kahve, çay, arkadan da meyva suyu ikram etti. Biraz şundan bundan konuştuktan sonra, Vecdi :

— Para çekmeğe geldik, dedi.

— Tabii, tabii. Ne kadar emrediyorsunuz?

— Üç yüz bin.

— Fatma! Fatma!

Fatma geldi, Mustafa'yla Vecdi'yi lâubali bir tavırla selâmladı.

— Fatma, Vecdi beyefendi, şu öğrenci hesabından üç yüz bin lira çekecekler; hazırlayıver.

Fatma, ona garip garip bakınca, kaşlarını çatı. Şef muavini anladı, dışarı çıktı.

— Hepsini beş yüzlük mü isterdiniz, yoksa arada bozuk olsun mu?

— Hepsi beş yüzlük olsa daha iyi olur.

— Emredersiniz.

Bir koşu vezneye giderek talimat verdi. Odaya döndüğünde, başıyla, gişe önündeki kalabalığı işaret etti :

— Bunların hepsi, sizin hesaba apra yatırmaya geliyor, dedi.

Mustafa :

— Epey kalabalık, dedi.

— Ne demezsiniz. Şimdi gençlerin ağzında Sağlambank'ın adı var.

— Ya genel müdürlük? Onlar ne diyor bu işe?

— Mevduat artışının gerçek olup olmadığını soruyorlar.

Bir kahkaha attı. Mustafa, tatlı tatlı gülümsedi.

— Peki, gazetedeki ilân ilgilerini çekmemiş mi?

— Genel müdürün dikkatini çekmiş. Bana telefon açıp ilânı kimin verdiğini sordu, özel bir okul, dedim. Sesini çıkartmadı.

Vecdi, bıyık altından güldü : Sağlambank genel müdürünün, kime ait olursa olsun, mevduat artışına ses çıkartmayacağını biliyordu. «Benim adımlı öğrenecek sonunda ama, o zaman da ben, Sağlambank'a olan borcumu ödeyecek durumda olacağım.»

Mustafa :

— Biraz üzüleceğin bir habır vereceğim sana, Aydın, dedi.

— Allah aşkına yapma, ağabey. Daha yeni gülümsemeğe başladım.

— Hesapta ufak bir yanlışlık yapmışız. Ancak bin sekiz yüz kişinin okula gireceği anlaşıldı.

Aydın'ın içi bir tuhaf oldu.

— Bana en az üç bin demiştiniz.

— Üzülme, dedi Mustafa. Okul ücretini hesap ettik. Bizi kurtarmayacağını anladık. Artıracağız.

— Ne kadar?

— En az yüzde yüz. Gerekirse taksit sayısını çoğaltırız, olur biter.

Aydın, ferahladı. Gülümsemeğe çalışarak :

— İyice bize alıştılar artık, dedi. Bankamızın yolunu öğrendiler, ağabey.

«Sağlambank'ın adını kaç kişi bilirdi. Bilemedin on bin. Ya şimdi?»

İçinde bir gurur, büyüdü. «Koskoca Yenişehir Şubesi müdürüyüm, ben. Bütün Sağlambank camiası içinde, benim gibi bir tane daha var mı?» Mustafa'yla Vecdi, vezneden gelen paraları alırken, geleceğe ait hayaller, alabildiğine başıboş, koşuşup duruyordu. «Kimbilir, belki beni daha büyük bir şubeye alırlar. O zaman, evet o zaman, istediğim kadar kredi verebilirim. Kaynaklar bol olur, mevduat mevduat diye yırtınıp durmam. Gerçek bir şube müdürü olurum. Büyük, çok büyük bir bankacı : Aydın Aydınoğlu!»

Vecdi'yle Mustafa ayrılırlarken, onların elini kuvvetle sıktı.

Güldü, Mustafa :

— Çok güçlüymüşsün.

Rıza bey ilk kez kızıyor.

Rıza bey, şubesine fırtına gibi girdi.

Bir kaç saat önce, iki kişiyle birlikte, «Akyüz Mü-

hendislik ve Mimarlık Okulu'na gitmiş, hanın, okul haline getirilişini görmüştü.

«Siz, işhanını okul haline getirin. Sekiz tuvalet koyun. Evladı vatan, duman içinde is içinde, pisliğin ortasında oturup çalışsın ha? Gösteririm ben size.»

Handa, durmak bilmeyen bir çalışma görmüştü, Rıza bey; büyük salonlar anfi haline getiriliyor, duvarlara kâğıtlar yapıştırılıyor, odalar, tahta bölmelerle birbirinden ayrılıyordu. İçin için, yapılan işleri beğenmemiş değildi, Rıza bey. Ne var ki, içinde, tam nedenini bilemediği bir kin büyümeğe başlamıştı. Bu nedenle, takılacak bir nokta aramış ve bulmuştu : her on öğrenci için bir tuvalet yapılmamıştı. Rıza bey, bu gereğe, resmî okullarda bile uyulmadığını çok iyi biliyordu. Ama, içinden gelen bir ses, bu işe karşı çıkmasını söylüyordu, işte. Bu yüzden, Mustafa'ya :

— Her on öğrenci için bir tuvalet yapılmadıkça, size müsaade veremem! demişti.

Mustafa'nın serinkanlılıkla yapmağa çalıştığı itirazları dinlememişti bile. Sonunda iş, büyücek bir tartışmaya dönüşünce de, sağ eliyle, sol eline bir şaplak indirmiş ve :

— Olmaz, efendim, olmaz! ı bastırmıştı.

Dişlerini gıcırdatmıştı, Mustafa. «Ben de seni kahretmezsem, Allah belâını versin.»

O hızla dairesine dönen Rıza bey, dertleşmek üzere, Kadri'nin odasına daldı. Kadri yoktu.

Rıza bey, boş masaya bir süre baktı. Sonra, bir iskemle çekerek oturdu. «Nasıl olsa birazdan döner. Bir kahvesini içeyim bari.»

Gazete arandı, yoktu. Herhalde, Kadri, çekmeceye kaldırmış olacaktı. Sumenin altına bakmak istedi. Su-

menin kapağını açar açmaz, büyücek bir zarf gözüne ilişti. Zarfın üzerinde «Akyüz Mühendislik ve Mimarlık Okulu» antetini görünce dayanamadı, açtı. Zarfın içinde bir dilekçeyle, eski bir liste vardı. O zaman anladı : öğretim kadrosuyla, idarecilerin adlarını bildiren dilekçeydi, bu.

Okumağa başladı :

«Millî Eğitim Bakanlığı-Özel Okullar Genel Müdürlüğü'ne/nkara.

Yurdumuzdaki yüksek okul noksanını karşılamak üzere, özel teşebbüsün önemli bir adımı olan Akyüz Mühendislik ve Mimarlık Okulun'un idareci ve öğretim kadrosu, ilişkide belirtildiği üzere düzenlenmiştir.

Kadroların yüksek makamlarınca onaylanmasını arz ve istida ederiz.

Saygılarımızla
Genel Sekreter
Mustafa Şen.

Rıza bey, listeyi okumağa başladı. Okudukça tepesi attı : öğretim kadrosunun belkemiğini iki profesörle bir doçent meydana getiriyordu. Diğerleri meslekten insanlardı : mimar-mühendis v.b. «Şuna bak, beyim, şu küstahlığa bak : iki proffesör, bir doçentle yüksek okul kuracaklar!»

— Hayrola, ağabey, casusluk mu yapıyorsun?

Kadri, odaya girmiş ve Rıza beyi suçüstü yakalamıştı. Rıza bey kıpkırmızı kesildi. Bir şeyler gevelemeğe çalıştı. Ama Kadri'nin kızmıştan ziyade tedirgin olmuş bir hali vardı.

— Kusura bakma, Kadri. Az önce, Akyüz, Mühendislik ve Mimarlık Okulu'ndan geldim. Herifler, ber-

haneyî okul haline getiriyorlar. O odaların, sözüm ona sınıfların halini görsen, için yanar : her taraf perişan, pislik içinde. Üstelik, han, Ankara'nın çukurunda : kışın dumandan, isten durulmaz. Kısaca rezalet, rezalet.

Hâlâ elinde duran zarfı masanın üzerine bıraktı.

— Şu zarf, rastlantı sonucu elime geçti. Şurada, masanın üzerinde durup duruyordu. Görünce dayanamadım, açtım, kusura bakma.

Kadri, sesini çıkarmadı. Zarfı alarak, çekmecesine attı. Sonra da, Rıza'nın yüzüne baka baka çekmeceyi kilitledi.

— Artık çok geç, diye işi pişkinliğe vurdu, Rıza; okudum.

— Yaa?

— Evet, okudum. İki profesör bir doçentle fakülte nasıl açılmış, öğrendim.

Kadri, sesini çıkartmadı.

— Peki, sen ne diyorsun bu işe? diye üstelödi Rıza bey.

— Bilmem, ben dikkatle okumadım, listeyi.

— Öyleyse oku da gör. İki profesörle bir doçent, Kadri. Onca vatan evlâdını teslim edecek misin bunlara?

— Tek başıma karar verebileceğimi sanmıyorum, dedi Kadri. Listeyi genel müdüre göstermek istiyorum.

— Ne? Bu listeyi genel müdüre mi göstereceksin? Alimallah kovar seni.

— Aldırma, dedi Kadri. Şimdi, ne içerdin onu söyle.

Rıza bey başını ağır ağır salladı. İçinde, nedenini anlayamadığı bir sıkıntı büyüyordu. «Şu Kadri'nin ne me nem adam olduğunu, anlayamadım gitti.»

Kadri, genel müdürle çoktan grmt. Uzun tartimalardan sonra, ŗu gerekçeyi savunarak, genel müdürden müsaadeyi almıştı : «Efendim, önünde sonunda bir özel okul, bu. Devlet okullarıyla eşitliği kabul edilmemiş. Edilse bile, mezunların, devlet okulları mezunlarıyla, i hayatında eşitliği sağlıyabileceği kukulu. Bu nedenle, müsaadeyi vermenizde hiç bir sakınca yok.» Tartımanın sonunda, genel müdür, «Evet» demişti.

Kadri, bütün bunları, Rıza'ya söylemek gereğini duymadı bile. Rıza'ya söylemediği bir diğer ŗey de, dilekçeye eklı listeden başka, zarfın içinden bir de «hamiline» ek ıktığıydı. Çekin üzerinde bir not vardı : «Yardımlarınız için teekkrlerimizle. Çekin, kimlik tesbiti yapılmayan, ek üzerinde kayıtlı ŗubeden tahsil edilmesi rica olunur.»

VI.

SON GÜÇLÜK YENİLİYOR VE GİRİŞİM BAŞARIYA ULAŞIYOR

Vecdi, gurur duyuyor.

Vecdi Akyüz, üç işçinin, ana kapının üzerine yerleştirmeeğ çalıştığı levhayı gururla süzdü. Levhanın üzerindeki : «Akyüz Mühendislik ve Mimarlık Okulu» yazısı pırıl pırlıdı.

Seslendi :

— Az sağa, az sağa.

— Oldu mu?

— Biraz yukarı kaldırın bakayım. Tamam.

İşçilerden biri, mermer levhayı vidalamağa başladı. Vecdi Akyüz, levhayı gene okudu: «Akyüz Mühendislik ve Mimarlık Okulu.» «Keşke Yüksek Okulu» yazdırsaydık. Neyse, oldu bir kez.» İçinde tarifsiz bir sevinç duydu. O sırada, güneş, birdenbire bir bulutun arkasında kayboluverdi; levha, parlaklığını yitirdi. Vecdi, bu Tanrısal kararmayla birlikte içinin de karar-dığını sandı.

Yapıya girerek boş koridorlarda yürümeğe başladı. Selim'in odasının önünden geçerken aklına esti, kapıyı açtı : Selim, koltuğuna yanlamış, kahve içiyordu.

— Her şey yolunda mı, müdür bey?

— Mükemmel. Belki, öğrenciler gelip bir şeyler sorar diye oturuyorum. Bi emriniz mi vardı?

— Estağfurullah; bir sorayım dedim. Haa, Mustafa'nın nerede olduğunu biliyor musunuz?

— Yarım saat kadar önce Sekretery'a'da görmüştüm. Herhalde, gene oradadır.

Mustafa ile vardıkları anlaşma gereğince, genel sekreterlik görevini o yapacaktı. Demir Makine Şirketi'nin son toplantısından beri işe gitmiyordu, Mustafa.

Vecdi, selâm vererek ayrıldı Selim'den; sekreter odasına gitti. Mustafa, orada değildi. Vecdi, bir kaç işçinin çalıştığı koridorlarda dolaşmağa başladı. Sonunda, bir üst katın tuvaletinde buldu, Mustafa'yı. : tuvaletin kapısına dayanmış, dalgın dalgın pisuarlara bakıyordu.

— Mustafa?

Duymadı, Mustafa. Vecdi, gidip koluna dokundu.

— Ne o? Çok dalgınsın.

Mustafa, ağır ağır ona döndü ve birdenbire patladı :

— Ben de bu işi halletmezsem, bana Mustafa Şen demesinler! Koskoca işhanını okul yapıyoruz. Dünyanın parasını sarfediyoruz, adam gelip tekere taş koyuyor!

— Para istiyor, para, dedi Vecdi.

Mustafa, onun kolunu tutarak şiddetle sarstı.

— Sakın ağabey. Sakın böyle bir şey gelmesin aklına. Sonra rüşvet yediriyor diye iş açar başımıza. Ben, tanırım bu tipleri. Paradan başka dertleri vardır bunların. Bir işe yaramayan küçücük insanlardır bunlar. Ellerinden bir iş gelmez. Gene de kendilerini kocaman

zannederler. Onun için, en küçük, en normal bir işte bile güçlük çıkarırlar insana. Amaçları, kendilerine paye vermek, «büyük adam, o» dedirtmektir. Gerçekte, aşâğılık duygusunun esiridir, bunlar. Başkalarına zorluk çıkararak kendi küçüklüklerini örtmek isterler. Aman, ağabey, sakın para falan teklif etmeğe kalkma!

— Sana danışmadan bir şey yapmam, merak etme. Bu işe sen giriştin, ipler senin elinde, Mustafa!

— Ağabey, ben bu işi mutlaka halledeceğim, güven bana. Şimdi, senden bir ricam var : beni yalnız bırak, bir şeyler düşünüyorum.

Vecdi, uzaklaştı. Koridorda bir kaç adım gitti. Geri dönerek baktı. Mustafa, hâlâ kapıya dayanmış duruyordu.

«Ne adamlar var yeryüzünde. Benden bile büyük bunlar.»

Remzi Aslanyürek, babalık yapıyor.

Karadenizli müteahhit, boydan boya altınla kaplı dışlerinin arasından :

— Hati, hatirun için in on pin taha vereyum, dedi. Olmadi mu? E, yani, tahâ ne vereyim? Bir tuççan, iki daire, elli pin lira para. Eh, pundan ötesi de peni çurtarmaz.

Büyük bir kavgadan sonra, Remzi Aslanyürek, evini, daha doğrusu evinin arsasını, kat karşılığı bir müteahhide vermeğe razı olmuştu. Gittikçe kalabalıklaşan kent, sonunda, evin arsasını kent merkezi'nin içine almış, arsa değerlenmişti.

İlk günlerde, gazeteye verdiği ilâna pişman olmuştu, Remzi Aslanyürek : ikide bir kapı açılıyor, bir müteahhit, olmadık önerilerle karşısına çıkıveriyordu. En kötüsü de, çok sevdiği kahveye bu yüzden gidememesiydi : bir kaç kere, kahveden eve dönmek zorunda kalmış, kâğıt oyunlarını yarıda kesmek zorunda kalmıştı.

Karşılarındaki altın dişli'nin kaçınıcı müteahhit olduğunu kimse bilmiyordu. Sadece, bir nokta pek belirgindi : bu sonuncunun önerileri çok iyiydi.

Remzi Aslanyürek :

— Diyelim ki, şartlarını kabul ettik, dedi. Eh, ne yalan söyleyeyim, şartların fena değil. Ama, büyük bir derdimiz var, bizim : bu ev yıkılınca biz nerede oturacağız?

Müteahhit, düşünür gibi yaptı. Sonra, bir çare bulmuş gibi :

— Çiraya çıkarsunuz, dedi.

— Oldu mu ya? Bir kere bu zamanda kiralık ev bulmak bir derd, sonra da kirayı nasıl vereceğiz, biz? Senin vereceğin elli bin lira yetmez ki buna.

— Koskoça memur adamsın sen. Sende para olmayacak da bende mi olacak?

— Olmadı, olmadı, dedi Rıza. Bu ev işini halletmek gerek.

Müteahhit, eliyle çenesini sıvazladı.

— Bak, aklıma bir şey çeldi : ha benim, Çançaya civarında bir inşaatım var. Yeni pittti. Bir tairesi poş. Sizi oraya taşıyayım, da.

— Ya kirası?

— Çok istemem sizden.

Remzi bey, başını olumsuz olumsuz salladı.

— Tur pakayım, dedi müteahhit. Hati, altı aylık kirayı almayayum.

Erol'un annesi :

— Ne olur, Mehmet bey, hiç kira almayın bizden, dedi. Bakın, yoksul bir aileyiz biz, tahsilde oğlumuz var. Ancak geçiniyoruz.

Müteahhit, bu kez uzun uzun düşündü. Sonunda :

— Hati, ona ta raziyum, dedi. Oldi mi?

Erol, yalvaran gözlerle annesine, annesi aynı biçimde Remzi bey'e baktı. Remzi bey, birdenbire :

— Peki, Reşit bey, dedi. Dediğiniz gibi olsun.

Reşit, ayağa kalktı; kocaman elleriyle Remzi Aslanyürek'in ellerini öptü :

— Çöreceksun, içimiz de hoşnut ayrılacağız. Hayırlısı Allah'tan.

— Amin.

Müteahhit, elini koynuna attı: eski, yağlı bir cüzdan çıkartarak içinden bir tomar para çekti. Saydı ve Remzi beyin eline tutuşturdu.

— Sen şincik al şuni.

Remzi bey, titreyen ellerle parayı saydı : yirmi bin liraydı.

— Dur da bir makbuz vereyim sana.

—Maçbuz da neymiş? Sen bu parayı almadın mı?

— Aldım.

— İnçar muu edeceksin, sonra? Hati pana eyvalah. Yarın çetiririm sözleşmeyi.

Müteahhit çıktı gitti.

Bir kenarda, sessiz sedasız olup bitenleri seyreden Erol'un yüzüne bir tebessüm yayıldı. Remzi Aslanyürek, sert bir bir tavırla oğluna baktı. Erol başını eğdi.

— Senin ilk taksidin ne kadardı?

— Dört bin lira, baba.

Remzi bey, başını salladı. Sonra, cebinden para destesini çıkartarak bir daha saydı ve desteden dört bin lira çekerek oğluna uzattı.

— Peki, Erol, dedi, derin bir nefesin içinden. Unutma ki, bunu hayırlı bir evlât olasan diye yapıyorum. Sizler gençsiniz. Bu yurdun sizlere ihtiyacı var. Unutma bunu : bu topraklara borçlusun, sen!

— Sağ ol, baba. Seni utandırmayacağım, göreceksin.

Remzi bey, parayı, Erol'un eline tutuşturdu. Erol, o güne kadar tanımadığı bir duygunun etkisiyle birdenbire eğildi, babasının elini öptü.

Mustafa, Millî Eğitim Bakanıyla görüşüyor.

Özel Kalem Müdürü, Millî Eğitim Bakanının odasına girdiğinde, onu, son derece meşgul buldu. Bakan, telefondaydı ve gırtlığının tüm gücüyle haykırp duruyordu :

— Dünya klâsiklerinin çevirisi de neymiş efendim? Yüzlerce, binlerce klâsiğimiz var, bizim! Onlar dururken, yabancıların eserlerini ne diye çevirecek mişiz? Ne?! Çeviri heyeti istifa mı edecekmiş? Ederse etsin! Şimdiye kadar ne kazandırdılar ki sanki memlekete?!!

O sırada diğer telefon çalmağa başladı. Bakan, ilk konuştuğu telefonu omzuna sıkıştırarak diğerini aldı.

— Bir dakika, bir dakika. Siz, bekleyiniz.

Diğer alıcıyı kulağına yaklaştırır yaklaştırmaz sesi değişti :

— Aaa, siz misiniz, beyefendi. Fikrinizden, dün bana Cemil bey söz etti. İstanbul'da bir festival düzenlemek ciddi iyi bir fikir. Evet, tabii, bu iş için tahsisat alabiliriz. Esasen...

Bir gözünü kırıp başını sallayarak, Özel Kalem Müdürü'ne «Ne var?» diye sordu. Özel kalem müdürü, usulca yanaşarak, sağ yandaki telefonu bakanın kulağından aldı ve fısıldadı :

— Akyüz Mühendislik ve Mimarlık Okulu genel sekreteri geldi; pazartesi günü okulu açacaklarmış, açışı bizzat sizin yapmanızı rica ediyor.

Bakan, «İçeri al.» anlamında bir işaret yaptı. Özel Kalem Müdürü, alıcıyı dikkatle yerine yerleştirerek dışarı çıktı.

Mustafa, içeri girdiğinde, bir rastlantı sonucu iki telefon da susmuştu. Bakan, yerinde hafifçe kımıldayarak bir «hoşgeldin» jesti yaptı. Mustafa, saygıyla eğilerek bakanı selâmladı ve hemen konuya geçti :

— Sayın bakanımız; özel girişimin yurt hizmetindeki büyük başarılarından birini size bildirmekle mutluyum. Akyüz Mühendislik ve Mimarlık Okulu, daha doğrusu fakültesi, gerekli işlemleri tamamlayarak, faaliyete geçmeğe hazır hale gelmiştir. Ancak, fakültenin hizmete girişini kamuoyuna bizzat sizin bildirmenizi istirham etmeğe geldik.

Bakan :

— Gayet tabii, dedi. Böyle şerefli ve zevkli bir görevi yapmaktan asla kaçınmayız.

Mustafa, cebinden aydınlı bir zarf çıkartarak masanın üzerine koydu.

— Sayın bakanımız; fakültemiz, pazartesi günü saat on yedide, bir açılış kokteyli ile hizmete girecek-

tir. Okulumuzun kurdelesini bizzat kesmek lûtfuunda bulunursanız bize büyük bir şeref bahşedeceksiniz.

Bakan :

— Kokteyle acaba başka kimler davetli? dedi.

Mustafa, bellibaşlı isimleri, bu arada düşük parti-
nin ileri gelenlerini sayınca, bakanın yüzü güldü. Mus-
tafa, gazetecilerin de davet edildiğini özellikle belirtti.
Bu sonunca davetli grubu, bakanı ayrıca hoşnut etti.

Açılış Kokteyli.

Akyüz Mühendislik ve Mimarlık Okulu'nun büyük salonunda, insanlar kaynaşıyordu. Yukarı çıkan merdivenin önüne kırmızı-beyaz bir kurdele gerilmişti. Kurdeleyi bakan kesecekti ve kalabalık, bakanı bekliyordu.

Uzun tuvaletinin içinde bir çiçek kadar zarif olan Vecdi'nin eşi, Mustafa'nın eşiyle yarenlik ediyor, bilmem hangi modaevinden aldığı tuvaletin ona ne denli yakışmış olduğunu söylüyordu. Hafif bir kıskançlık vardı içinde ama, belli etmiyordu. «Senin kocan benimkinin onda biri kadar ya kazanır ya kazanmaz. Sen, nasıl olur da, benden daha pahalı bir elbise giyersin?»

— Şekerim, o kadar zarıfsın ki.

Ötede, Selim Ali Hamza, Aydın Aydınoglu ile sohbet ediyor, bir yandan da dekolte giymiş bayanları gözleriyle yiyordu. «Ne parça, yahu? Ya yanındaki?»

Ertan, foto muhabiriyle birlikte dolaşıp duruyor, ikide bir işaret vererek resim çektiriyordu. Mustafa'-

dan aldığı talimat gereğince, kokteyle ait resimler ilk sahifede yayınlanacaktı. Diğer bir gazete muhabiri, sabırsızlıkla saatine bakıyor, bakanın gelmesini bekliyordu. Ertan, yanına yanaştı :

— Yarın, ilk sahifeye koydurtabilir misin havadisini? Benim senden özel bir ricam.

Göz kırptı.

— Çalışırım, dedi muhabir.

Mustafa, son derece heyecanlıydı. Heyecanının nedeni, açılış töreni değil, ruhsat alınmaksızın okulun açılışının yapılmasıydı. Kafasındaki plânın geçerliği, bakanın, bir aksilik olmadan açılış yapmasına bağlıydı. Bu nedenle yerinde duramıyordu. Bir ara, Vecdi'nin yanından geçerken, Vecdi, kolunu tuttu :

— Hayrola, çok sinirlisin.

Mustafa, fısıldadı :

— Merak etme, geçer.

Kafasındakileri, zamanı gelmeden kimseye açıklamazdı. Vecdi, içinde hafif bir endişe duydu; kritik bir an yaşadıklarını sezinledi.

Birdenbire, salonda hafif bir fısıltı dolaştı :

— Bakan... Bakan...

Gerçekten, bakan, yanında özel kalem müdürüyle, girişte gözükmüştü. Mustafa, içinde tarifsiz bir zafer sevinci duydu ve gözleri sulandı. Girişiminin sonuydu bu, kudretti. Yutkunarak gözlerindeki yaşı içine yutardı sanki. Yüzüne, taa çocukluğundanberi kaybetmişti gülüş geldi. Yerinden fırlayarak bakanı büyük bir saygıyla karşıladı. Hemen arkasından Vecdi ve Selim laı Hamza seyirtiyordu.

— Sayın bakanımız, okulumuzun açılış törenine verdiğiniz onurdan dolayı çok müteşekkirimiz.

Artan bir uğultu içinde, Bakan, bir şeyler mırıldandı. Bir garson, acele koşturarak, Bakana kokteyl sundu. Bakan, çevresindeki kalabalığı gülümseyerek süzüyordu. Bu gibi toplantılara alışık olduğu belliydi. Bununla birlikte, içinde hafif bir sıkıntı vardı : bir konuşma hazırlayacak zaman bulamamıştı. Ama, ilk kadehten sonra kafasının açılacağını biliyordu. Tanıştırmalar epey sürdü. O sırada, Bakan, ikinci kadehi de yuvarladı. Sonunda, o büyük, o fevkalâde an geldi. Selim Ali Hamza, kadife bir yastık üzerinde, yaldızlanmış bir makasla Bakan'ın yanına sokuldu. Bakan, makası aldı. Kurdeleyi kesmeden önce bir söylev gerekiyordu. Bakan, iki defa yutkunduktan sonra konuşmağa başladı :

— Sayın vatandaşlarım, kıymetli konuklar, aziz ev sahibimiz!

Yurdumuzun içinde bulunduğu güç şartlar içinde, bir yüksek okul, bir fakülte açarak, memleket evlâtlarına meslek sahibî olmak, onlara bir istikbal temin etmek imkânı sağlanmış bulunmaktadır! Akyüz Mühendislik ve Mimarlık Okulu'nun müstesna ve mümtaz sahibinin ve idarecilerinin katlandıkları bu fedakârlığın, yurdumuzun geleceğinde minnet ve şükranla anılacağı konusunda kimsenin şüphesi olmadığı muhakkaktır! Gençlerimizin okumak, yüksek tahsil yapmak imkânlarının -üzülerek söyleyeyim- sınırlı ve dar olduğu bir zamanda girişilen bu teşebbüsün inanmalısınız ki, gelecek nesillere bir örnek olacaktır! Gençlerimiz, bu feyiz ve irfan yuvasının sıralarında...

Söylev uzadıkça uzadı; sonunda, kurdele, alkışlar arasında kesildi.

Foto muhabirlerinin flaşları parlayıp parlayıp sönyordu.

Mustafa, Rıza'nın direncini kırıyor.

Mustafa, Özel Okullar Genel Müdürlüğü'nün merdivenlerini üçer üçer atlayarak çıktı. Bir gün önceki açılış töreninin resim ve haberlerini ilk sahifede yayınlayan gazeteler, koltuğunun altındaydı. Rıza beyin odasına girdiğinde, onu, bir türlü bitiremediği Eğitim Şûrası tutanaklarını okurken buldu.

Rıza bey, odasına paldır küldür giren saygısızca sert sert baktı :

— Evet?

Mustafa, odanın tam ortasında durdu ve acı acı gülererek ona baktı.

— Evet, ne istiyorsunuz?

— Müsaade.

— Müsaade mi? Okulunuz, yönetmeliğe uygun olarak her on çocuğa bir tuvalet ayırıncaya kadar bu müsaadeyi alamayacaksınız.

— Öyle mi?

— Öyle!

— Bu müsaadeyi vereceksiniz, bana.

— Vermeyeieğin!

— Vereceksiniz.

Yumuşaktı sesi. Artık, sert konuşmağa gerek olmadığını biliyordu. Elindeki gazeteleri masanın üzerine koydu.

— Şu resimlere bir göz atın, hele. İlk sahifede.

Rıza, hafif bir merakla gazeteleri aldı. Açtığı ilk gazetenin birinci sahifesinde, Bakan'ın kurdeleyi keserken çekilmiş bir resmi vardı. «Millî Eğitim Bakanı, Akyüz Mühendislik ve Mimarlık Okulu'nun açılış kurdelesini kesiyor.» «Ne? Ne?» Bir başka resimde, Bakan'ın, kalabalık arasında çekilmiş bir fotoğrafı vardı. Rıza bey, resme bakarken birden eğildi : bir şey dikatini çekmişti. Bir daha baktı. Evet, yanılması olanak dışıydı : Bakan'ın hemen omzunun arkasından gözleriyle Mustafa'ya baktı. Sonra, ağır ağır :

Mustafa, sakın sakın, onun bütün gazetelere bakmasını bekledi. Rıza, gazeteleri tek tek inceledikten sonra, başını ağır ağır kaldırdı. Bir ölününkini andıran gözleriyle Mustafa'ya baktı. Sonra, ağır ağır :

— Ne istiyorsun benden? dedi.

Mustafa, iki adımda masanın önüne geldi. Ellerini masaya dayayarak Rıza'ya doğru eğildi. Sıcak nefesi, Rıza'nın yüzünü yalıyordu :

— Senin ruhsat vermediğin okulu, Bakanın açtı, dedi. Şimdi, ya bu ruhsatı verirsin, ya da yarın gazetelere: «Bakan, ruhsatsız okulu açtı!» diye manşet attırırım.

Sustu : karşısındaki düşman yüzün bütün çizgilerini ezberlercesine baktı ve haykırdı :

— Anladın mı?!!

Rıza bey, yerinden kalktı. Ne yaptığını bilmeksizin kapıya doğru bir iki adım attı, geri döndü, sonra, gene kapıya doğru yürüdü. Dışarı çıkarak servise geldi. Servis şefiyle memurlar hafifçe davrandılar. Rıza

bey, daktilograflardan birinin baş ucunda durdu. Daktilograf, hayretle ona bakıyordu.

Rıza beyin kafasında üç imge birbirine karışmış, birbirini tamamlıyordu : Kadri'nin yüzü, Bakan'ın yüzü, Mustafa'nın yüzü. Bu üç surat, tek bir ağızda birleşiyor, bu tek ağızdan, bağırarak bir şeyler söylüyordu, ona. Bakan, Kadri Mustafa; Mustafa, Kadri, Bakan; Bakan, Mustafa, Kadri.

Daktilograf, bu birleşik ağızla birlikte, Rıza beyin de ağzının açılıp kapandığını gördü. Ama, Rıza bey'in sesi çıkmıyordu.

— Hasta mısınız, müdür bey?

«Hasta? Kim? Ben mi? Ben mi hastayım? Hasta olan o, onlar! Hasta olan tüm bir toplum! Düzeni, sistemleri, müesseseleriyle tüm bir topluma! Hasta Hasta olan onlar, ben değilim!»

— Hasta mısınız, müdür bey?

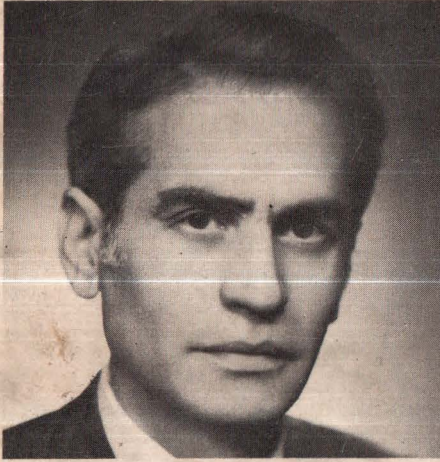
Bir başka memurdu, aynı soruyu soran. Rıza bey, başını salladı. Üç başlı canavarı bir an için silkeleyebilmişti ya. «Bir an için.»

Şimdi, sözcükler, ağzından tek tek dökülmeğe başlamıştı. Bu tek tek sözcüklerin her biri, içinden bir parçayı da kopartarak çıkıyordu :

— Yaz, kızım... Akyüz... Mühendislik... ve... Mimarlık... Okuluna...

Okulunuzun... Açılmasına... Müsaade... Edilmiştir...

Ankara, 1975

"Eğitim davamız, Cumhuriyet'in ilânından beri en önemli sorunlarımızdan biri olmuştur.

Bu roman, bu önemli davayı toplumsal olarak değil de kişisel düzeyde ele almanın ne gibi sakıncaları doğurduğunu gösteren bir belgesel sayılabilir."

Turgut Erim